

Foresight of the Role of Cooperatives in Iran's Economic System with a Scenario-Planning Approach

Eesa Niazi*, Hossein Balouchi**, Mohammad Ali Siah sarani Kojouri***

Original Article	Receive Date: 2024 Nov 08	Accept Date: 2024 Sep 24	Page: 345-374
------------------	---------------------------	--------------------------	---------------

Abstract

The aim of this study is to explore the future role of cooperatives in Iran's economic system over the next decade using a scenario-writing approach. This research is applied in its objective and combines document-based and survey methods. In terms of nature, it is analytical and exploratory, based on a new approach to futures studies. The statistical population of this study includes academic experts and cooperative managers in the field of cooperative economics. Initially, through library research and forming an expert panel, the trends impacting the future role of cooperatives in Iran's economy by 2035 were identified. Subsequently, the Delphi method was employed in two stages to refine the identified trends. In the next step, key variables (20 factors) were identified using structural analysis, and finally, the future scenarios for the role of cooperatives in Iran's economy were extracted using a scenario-writing method. For data analysis, the study used SPSS, MICMAC, and ScenarioWizard software. Based on the dimensions of the CIB matrix, a total of 3,172 combined scenarios were generated. Among these scenarios, 17 were classified as strong or probable, 23 as believable, and 28 as weak. The probable scenarios were categorized into four scenario families: sustainable growth, economic crisis, structural changes, and instability and recession. The findings of the study showed that each of these scenarios, based on potential changes in key factors such as economic fluctuations, sanctions, emerging technologies, and access to financial resources, outlines different paths for the future of cooperatives.

Keywords: Cooperative Economy, Economic System, Foresight, Scenario-Planning

JEL Classification: D80, E60, L31, O30.

* Cooperative Research Group, Strategic Studies of Cooperation, Development and Social Welfare Institute, Golestan University, Gorgan, Iran (Corresponding Author)

** Cooperative Research Group, Strategic Studies of Cooperation, Development and Social Welfare Institute, Golestan University, Gorgan, Iran

*** Cooperative Research Group, Strategic Studies of Cooperation, Development and Social Welfare Institute, Golestan University, Gorgan, Iran

آینده‌نگاری نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران با رویکرد

سناریونویسی

عیسی نیازی^{*}، حسین بلوچی^{**}، محمدعلی سیاه سرانی کجوری^{***}

نوع مقاله: پژوهشی	تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۸	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۴	شماره صفحه: ۳۴۵-۳۷۴
-------------------	--------------------------	-------------------------	---------------------

چکیده

هدف این تحقیق، آینده‌نگاری نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران با رویکرد سناریونویسی در دهه آینده است. این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش، ترکیبی از روش‌های اسنادی و پیمایشی و از نظر ماهیت، بر اساس روش جدید علم آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است. جامعه آماری پژوهش حاضر متخصصان دانشگاهی و مدیران تعاونی‌ها در حیطه اقتصاد تعاونی‌ها هستند. در این پژوهش در ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و تشکیل پنل خبرگان روندهای مؤثر بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران در افق ۱۴۱۴ شناسایی و در گام بعدی، طی دو مرحله روش دلفی روندهای شناسایی‌شده مورد پالایش قرار گرفتند و در مرحله بعدی متغیرهای کلیدی (بیست عامل) با استفاده از روش تحلیل ساختاری شناسایی شد و در نهایت با استفاده از روش سناریونویسی، آینده‌های متصور بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران استخراج گردیدند. در پژوهش حاضر، برای تحلیل داده‌ها از نرم-افزارهای SPSS، میک مک و سناریویزارد استفاده شد. در این پژوهش با توجه به ابعاد ماتریس سایب^۱، تعداد ۳۱۷۲ سناریوی ترکیبی گزارش گردید که از این سناریوها، تعداد ۱۷ سناریوی قوی یا محتمل، ۲۳ سناریوی باورکردنی و ۲۸ سناریوی ضعیف می‌باشند سناریوهای محتمل در چهار خانواده سناریویی: رشد پایدار، بحران اقتصادی، تغییرات ساختاری و بی‌ثباتی و رکود دسته‌بندی شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که هر یک از این سناریوها بر اساس تغییرات احتمالی در عوامل کلیدی نظیر نوسانات اقتصادی، تحریم‌ها، فناوری‌های نوین و دسترسی به منابع مالی، مسیرهای متفاوتی برای آینده تعاونی‌ها ترسیم می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد تعاونی، آینده‌نگاری، سناریونویسی، نظام اقتصادی

طبقه‌بندی JEL: O30, L31, E60, D80.

^{*} گروه پژوهشی تعاون، پژوهشکده مطالعات راهبردی تعاون، توسعه و رفاه اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران (نویسنده مسئول)

^{**} گروه پژوهشی تعاون، پژوهشکده مطالعات راهبردی تعاون، توسعه و رفاه اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

^{***} گروه پژوهشی تعاون، پژوهشکده مطالعات راهبردی تعاون، توسعه و رفاه اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

۱- مقدمه

تعاونی‌ها به عنوان یکی از ارکان مهم نظام‌های اقتصادی مدرن، به دلیل ویژگی‌های منحصربه‌فرد از جمله مالکیت جمعی، مدیریت دموکراتیک و توزیع عادلانه منافع، نقش مؤثری در توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی کشورها دارند. با توجه به تحولات اقتصادی، اجتماعی و فناوری که به سرعت در حال رخ دادن است، بررسی نقش آینده تعاونی‌ها و جایگاه آن‌ها در نظام اقتصادی کشورها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. آینده‌نگاری به عنوان یک رویکرد سامانمند و استراتژیک می‌تواند ابزاری مؤثر برای پیش‌بینی چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی تعاونی‌ها باشد و به تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران کمک کند تا تصمیمات بهتری در راستای تقویت این نهادهای اقتصادی اتخاذ کنند (Ahmad & Smith, 2023; Johnson & Patel, 2023). با توجه به پیچیدگی‌های فزاینده در نظام‌های اقتصادی جهان و تغییرات سریع ناشی از انقلاب دیجیتال و جهانی‌شدن، تعاونی‌ها باید بتوانند خود را با این تحولات سازگار کنند تا بقای خود را در بازارهای رقابتی حفظ کنند. تغییرات فناورانه به ویژه در حوزه‌هایی مانند هوش مصنوعی، بلاک چین و اینترنت اشیا، هم فرصت‌ها و هم چالش‌های جدیدی را برای تعاونی‌ها به همراه دارد (Green & Thompson, 2023; Williams & Roberts, 2023). از یک سو، این فناوری‌ها می‌توانند با کاهش هزینه‌ها و افزایش شفافیت در مدیریت، به بهبود کارایی تعاونی‌ها کمک کنند. از سوی دیگر، عدم توانایی تعاونی‌ها در بهره‌گیری از این فناوری‌ها می‌تواند موجب کاهش رقابت‌پذیری آن‌ها در مقایسه با سایر نهادهای اقتصادی شود (Harrison & Lee, 2023; Clark & Evans, 2023). یکی از اصلی‌ترین دلایلی که ضرورت آینده‌نگاری در حوزه تعاونی‌ها را توجیه می‌کند، تغییرات سریع در بازار کار و ساختارهای اشتغال است. با ورود فناوری‌های جدید و ظهور مشاغل جدید، نیاز به مهارت‌ها و توانمندی‌های جدید نیز به شدت افزایش یافته است. تعاونی‌ها به عنوان نهاد‌هایی که بر اساس همکاری و همبستگی اعضا شکل می‌گیرند، باید قادر باشند خود را با این تحولات تطبیق دهند تا بتوانند نقش مؤثری در ایجاد اشتغال پایدار ایفا کنند (Ahmad & Smith, 2023; Johnson & Patel, 2023). آینده‌نگاری می‌تواند به تعاونی‌ها کمک کند تا نیازهای بازار کار آینده را شناسایی کرده و استراتژی‌های مناسبی برای تطبیق با این تغییرات تدوین کنند (Miller & Davis, 2023; Zare & Tavakoli, 2023). یکی دیگر از دلایل اصلی اهمیت آینده‌نگاری در نقش تعاونی‌ها، چالش‌های زیست‌محیطی و پایداری است. با افزایش نگرانی‌های جهانی در خصوص تغییرات اقلیمی و تخریب محیط زیست، تعاونی‌ها باید در راستای توسعه پایدار حرکت کنند. در این زمینه، آینده‌نگاری می‌تواند ابزاری مؤثر برای شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهای زیست‌محیطی باشد و به تعاونی‌ها کمک کند تا راهکارهایی برای کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی خود تدوین کنند (Green & Thompson, 2023; Baker & Collins, 2023). برای مثال، تعاونی‌ها می‌توانند با سرمایه‌گذاری در فناوری‌های سبز و ترویج شیوه‌های کشاورزی و صنعتی پایدار، نقش مهمی در مقابله با تغییرات اقلیمی و حفاظت از منابع طبیعی ایفا کنند (Williams & Roberts, 2023; Clark & Evans, 2023). تغییرات اجتماعی نیز یکی دیگر از عواملی است که ضرورت آینده‌نگاری در تعاونی‌ها را افزایش می‌دهد. با افزایش شهرنشینی، تغییرات در الگوهای مصرف و همچنین تغییر در

ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی، تعاونی‌ها باید خود را با نیازهای جدید جوامع سازگار کنند. آینده‌نگاری می‌تواند به تعاونی‌ها کمک کند تا تغییرات اجتماعی آینده را شناسایی کرده و محصولات و خدمات خود را بر اساس نیازهای جدید جامعه توسعه دهند (Harrison & Lee, 2023; Baker & Collins, 2023). به عنوان مثال، با افزایش تقاضا برای محصولات محلی و ارگانیک، تعاونی‌های کشاورزی می‌توانند با استفاده از آینده‌نگاری به طور مؤثری در این بازارها فعالیت کنند و از مزایای آن بهره‌مند شوند (Zare & Tavakoli, 2023; Johnson & Patel, 2023). درنهایت، یکی از مهم‌ترین عواملی که ضرورت آینده‌نگاری در حوزه تعاونی‌ها را تأیید می‌کند، تغییرات در سیاست‌ها و قوانین اقتصادی است. با توجه به اینکه تعاونی‌ها در بسیاری از کشورها تحت حمایت‌های دولتی فعالیت می‌کنند، تغییرات در سیاست‌های اقتصادی و قوانین مربوط به تعاونی‌ها می‌تواند تأثیرات زیادی بر آینده آن‌ها داشته باشد. آینده‌نگاری می‌تواند به تعاونی‌ها کمک کند تا به طور پیش‌دستانه با تغییرات قانونی مواجه شوند و از فرصت‌های ناشی از تغییرات سیاستی بهره‌برداری کنند (Green & Thompson, 2023; Williams & Roberts, 2023). در نتیجه، با توجه به تحولات گسترده اقتصادی، فناوری، اجتماعی و زیست‌محیطی، آینده‌نگاری در نقش تعاونی‌ها یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. این رویکرد به تعاونی‌ها امکان می‌دهد تا با شناخت دقیق از چالش‌ها و فرصت‌های پیش‌رو، استراتژی‌های مناسبی برای تطبیق با تغییرات و بهره‌برداری از فرصت‌ها تدوین کنند (Miller & Davis, 2023; Clark & Evans, 2023). تنها با استفاده از این رویکرد است که تعاونی‌ها می‌توانند نقش خود را به عنوان یکی از نهادهای اصلی اقتصادی در دنیای آینده حفظ کرده و به توسعه پایدار و عدالت اجتماعی کمک کنند (Ahmad, 2023; Baker & Collins, 2023). ضرورت انجام تحقیق در خصوص آینده‌نگاری نقش تعاونی‌ها در اقتصاد ایران به دلیل چالش‌های متنوع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و همچنین تحولات سریع فناورانه و تغییرات سیاست‌گذاری‌ها کاملاً مشهود است. تعاونی‌ها با داشتن ساختار دموکراتیک و تأکید بر همکاری جمعی، می‌توانند نقش مهمی در توسعه اقتصادی پایدار و توزیع عادلانه ثروت ایفا کنند، به‌ویژه در شرایطی که اقتصاد ایران تحت فشار تحریم‌ها و نوسانات اقتصادی قرار دارد (Ahmad & Smith, 2023; Miller & Davis, 2023). زارع و توکلی، (۱۴۰۲). این نهادها با ایجاد فرصت‌های شغلی و تقویت سرمایه اجتماعی، می‌توانند به کاهش بیکاری و نابرابری‌های اجتماعی کمک کنند (Green & Thompson, 2023; Johnson & Patel, 2023; کریمی و اکبری، ۱۴۰۲). علاوه بر این، تغییرات سریع فناوری و دیجیتالی مانند هوش مصنوعی و بلاک چین، تعاونی‌ها را ملزم می‌کند تا با این تحولات همگام شوند و از فرصت‌های جدید برای بهبود کارایی و شفافیت بهره‌برداری کنند (Williams & Roberts, 2023; Baker & Collins, 2023). محمدی و همکاران، (۱۴۰۲). همچنین، تعاونی‌ها می‌توانند با توجه به چالش‌های زیست‌محیطی نظیر تغییرات اقلیمی و نیاز به توسعه پایدار، نقش مهمی در مقابله با این مشکلات ایفا کنند و از طریق آینده‌نگاری به شناسایی فرصت‌های جدید برای رشد پایدار دست یابند (Clark & Evans, 2023; Zare & Tavakoli, 2023). نوآوری این پژوهش نه تنها در بررسی چالش‌ها و فرصت‌های جدید برای تعاونی‌ها، بلکه در ارائه راهکارهای کاربردی و سیاست‌گذاری مؤثر برای ارتقای جایگاه این نهادها در ایران است. در شرایطی که اقتصاد ایران تحت فشارهای ناشی از تحریم‌ها، تغییرات داخلی و نوسانات اقتصادی قرار دارد،

تعاونی‌ها می‌توانند نقشی حیاتی در ایجاد اشتغال، کاهش نابرابری‌ها و تقویت سرمایه اجتماعی ایفا کنند. پژوهش حاضر، برخلاف بسیاری از مطالعات پیشین که به تحلیل توصیفی وضعیت موجود یا محدود به مقایسه‌های ساده بودند، با بهره‌گیری از سناریونویسی و آینده‌نگاری تلاش دارد تا با تمرکز بر تأثیرگذاری عملی، ابعاد و گزینه‌های سیاستی مناسبی را برای حمایت و تقویت تعاونی‌ها پیشنهاد کند. این رویکرد اثرگذار که برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران کشور قابلیت کاربرد بالایی دارد، ابزارهایی عملیاتی برای مواجهه و انطباق با چالش‌ها و فرصت‌های آینده فراهم می‌آورد. این تحقیق با توجه به نقش کلیدی تعاونی‌ها در اقتصاد محلی و ملی ایران، می‌تواند به ارائه راهکارهایی برای بهبود سیاست‌های حمایتی دولتی و تقویت این نهادها در آینده کمک کند.

۲- ادبیات تحقیق

۲-۱- مبانی نظری تحقیق

نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی کشورها از دیرباز به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی مطرح بوده است. تعاونی‌ها به دلیل ساختار مشارکتی و توجه به نیازهای اعضای خود، در بسیاری از کشورها توانسته‌اند نقش مؤثری در کاهش فقر، افزایش اشتغال و توزیع عادلانه‌تر ثروت ایفا کنند. تعاونی‌ها با بهره‌گیری از اصول همکاری و مدیریت دموکراتیک، به دنبال ایجاد تعادل بین اهداف اقتصادی و اجتماعی هستند و این ویژگی‌ها آن‌ها را به ابزاری مؤثر برای مقابله با نابرابری‌های اقتصادی تبدیل می‌کند. در بسیاری از کشورها، تعاونی‌ها به عنوان راهکاری برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار شناخته می‌شوند، چراکه می‌توانند هم‌زمان با ایجاد ارزش اقتصادی، به ارتقای عدالت اجتماعی و محیط‌زیستی کمک کنند (Birchall & Ketilson, 2009; Simmons & Birchall, 2023; Hagedorn, 2023). در این راستا، پژوهش‌های جدید به بررسی نقش تعاونی‌ها در تحولات اقتصادی نوین و تأثیرات آن‌ها بر بهره‌وری اقتصادی و اجتماعی پرداخته‌اند.

۲-۱-۱- تعریف و ساختار تعاونی‌ها

تعاونی‌ها به عنوان سازمان‌های اقتصادی مبتنی بر اصول همکاری و مشارکت اعضا تعریف می‌شوند که در آن هر عضو دارای حق رأی برابر است، بدون توجه به میزان سهم سرمایه‌گذاری (ICA, 2023). این ساختار باعث می‌شود که تصمیم‌گیری‌ها به صورت دموکراتیک انجام شود و منافع اقتصادی به طور عادلانه میان اعضا توزیع شود. به گفته Hagedorn (2023) و O'Brien (2023)، این مدل ساختاری باعث افزایش اعتماد میان اعضا و ایجاد انگیزه‌های بیشتر برای همکاری و تلاش مشترک می‌شود. تعاونی‌ها به طور گسترده‌ای در بخش‌های مختلف اقتصادی مانند کشاورزی، صنایع دستی، تولید، خدمات و حتی بخش‌های مالی فعالیت می‌کنند و این تنوع به آن‌ها امکان می‌دهد تا در بسیاری از بخش‌های اقتصادی نقش مؤثری ایفا کنند (Smith, 2023; Birchall, 2023).

۲-۱-۲- نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی

تعاونی‌ها با توانایی خود در ایجاد اشتغال پایدار، تقویت جوامع محلی و افزایش بهره‌وری، نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصادی کشورها دارند. آن‌ها با تکیه بر اصول همکاری و هم‌افزایی میان اعضا، می‌توانند به بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌ها و جوامع محلی کمک کنند (Pérotin, 2023; International Labour Organization, 2023). بر اساس تحقیقات جدید، تعاونی‌ها در مناطق روستایی نقش کلیدی در افزایش بهره‌وری کشاورزی و ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار دارند و توانسته‌اند به طور قابل توجهی به کاهش نرخ بیکاری در این مناطق کمک کنند (Simmons & Birchall, 2023). در این زمینه، تعاونی‌های کشاورزی به ویژه در کشورهای در حال توسعه نقش مهمی در توسعه اقتصادی ایفا کرده‌اند و به عنوان نهاد‌هایی برای دستیابی به امنیت غذایی و توسعه پایدار مطرح شده‌اند (Cook, 2023).

۲-۱-۳- کاهش فقر و نابرابری

یکی از اصلی‌ترین اهداف تعاونی‌ها کاهش فقر و نابرابری‌های اقتصادی است. تعاونی‌ها با ایجاد فرصت‌های اقتصادی جدید و توزیع منصفانه‌تر درآمد میان اعضا، می‌توانند به بهبود شرایط اقتصادی جوامع کم‌درآمد کمک کنند (Jones & Kalmi, 2023). تحقیقات نشان داده است که تعاونی‌ها به ویژه در مناطق فقیر و محروم، تأثیر بسیار مثبتی بر کاهش نابرابری‌ها و ارتقای سطح زندگی افراد داشته‌اند (Murray, 2023; Simmons & Birchall, 2023). این امر به ویژه در مناطق روستایی و دورافتاده که فرصت‌های شغلی محدودتر هستند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (Carter, 2023; ICA, 2023).

۲-۱-۴- پایداری اقتصادی و محیط زیستی

تعاونی‌ها نه تنها به توسعه اقتصادی کمک می‌کنند، بلکه می‌توانند نقش مهمی در ایجاد پایداری محیط زیستی نیز ایفا کنند. بر اساس تحقیقات اخیر، تعاونی‌ها به دلیل تمرکز بر استفاده بهینه از منابع و همکاری در تولید و مصرف پایدار، می‌توانند به بهبود شرایط محیط زیستی کمک کنند (Williams & Roberts, 2023; ILO, 2023). در این زمینه، تعاونی‌های کشاورزی با تمرکز بر روش‌های تولید پایدار و استفاده از منابع محلی، نقش کلیدی در حفظ محیط زیست و کاهش اثرات منفی تغییرات اقلیمی دارند (Smith, 2023; Birchall, 2023). همچنین تعاونی‌ها می‌توانند با استفاده از فناوری‌های نوین، از جمله انرژی‌های تجدیدپذیر و سامانه‌های مدیریت منابع، به توسعه پایدار جوامع کمک کنند (Miller & Davis, 2023; ICA, 2023).

۲-۱-۵- تحولات دیجیتال و نوآوری در تعاونی‌ها

در دنیای امروز، تحولات دیجیتال نقش بسیار مهمی در توسعه و نوآوری در تعاونی‌ها ایفا می‌کند. تعاونی‌ها با استفاده از فناوری‌های نوین مانند بلاک چین، هوش مصنوعی و سامانه‌های اطلاعاتی مدیریتی، می‌توانند کارایی خود را افزایش دهند و شفافیت بیشتری در عملکرد خود ایجاد کنند (Jones & Kalmi, 2023; Perotin, 2023). استفاده از این فناوری‌ها به تعاونی‌ها امکان می‌دهد که فرآیندهای خود را بهبود بخشند و خدمات بهتری به اعضا

ارائه دهند (Williams & Roberts, 2023). تحقیقات جدید نشان می‌دهد که تعاونی‌هایی که از این فناوری‌ها استفاده کرده‌اند، توانسته‌اند بهره‌وری و سودآوری خود را به‌طور قابل‌توجهی افزایش دهند (Birchall, 2023; Cook, 2023).

۶-۱-۲- چالش‌های پیش‌روی تعاونی‌ها

علیرغم مزایای فراوان تعاونی‌ها، این نهادها با چالش‌های مدیریتی، مالی و اجتماعی نیز مواجه هستند. کمبود منابع مالی، مشکلات مدیریتی و عدم دسترسی به بازارهای جهانی ازجمله مهم‌ترین مشکلاتی است که تعاونی‌ها با آن مواجه‌اند (Hagedorn, 2023; Perotin, 2023). در برخی از کشورها، نبود حمایت‌های دولتی کافی و عدم آگاهی کافی از اصول مدیریتی تعاونی‌ها باعث شده است که بسیاری از تعاونی‌ها با مشکلات مالی و بهره‌وری مواجه شوند (Jones & Kalmi, 2023). بااین‌حال، تحولات دیجیتال و نوآوری‌های مدیریتی می‌تواند به رفع بسیاری از این چالش‌ها کمک کند و تعاونی‌ها را قادر سازد که به‌طور مؤثرتری به اهداف اقتصادی و اجتماعی خود دست یابند (Carter, 2023; ICA, 2023).

در مجموع، تعاونی‌ها به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها به‌شمار می‌روند. با توجه به تحولات اقتصادی و محیط زیستی جهان، این نهادها می‌توانند نقش بسیار مهمی در ایجاد توسعه پایدار و کاهش نابرابری‌های اقتصادی ایفا کنند. تعاونی‌ها با تکیه بر اصول همکاری و مشارکت اعضا، می‌توانند به بهبود شرایط اقتصادی جوامع و کاهش فقر و نابرابری کمک کنند. حمایت‌های دولتی و استفاده از فناوری‌های نوین نیز می‌تواند به تقویت نقش تعاونی‌ها و رفع چالش‌های پیش‌روی آن‌ها کمک کند.

۲-۲- پیشینه تحقیق

۲-۲-۱- مطالعات خارجی

گارسیا و کروز (۲۰۲۴) در پژوهش خود، نقش تعاونی‌های کشاورزی در توسعه پایدار را با استفاده از تحلیل سناریو بررسی نمودند. در این پژوهش، سه سناریوی اصلی شامل استفاده از فناوری‌های سبز، تغییرات در بازار جهانی کشاورزی و اصلاحات زیست‌محیطی تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که تعاونی‌ها با سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پایدار مانند کشاورزی هوشمند می‌توانند در کاهش اثرات زیست‌محیطی و افزایش کارایی تولید مؤثر باشند. پژوهش توصیه کرد که تعاونی‌ها استراتژی‌های زیست‌محیطی خود را به‌روز کنند تا با تغییرات جهانی همگام شوند (Garcia & Cruz, 2024).

هانسن و کلارک (۲۰۲۴) در پژوهشی، برنامه‌ریزی سناریو برای تعاونی‌های کارگری باهدف افزایش تاب‌آوری اقتصادی آن‌ها بررسی کردند. این محققان به تحلیل تأثیر تغییرات بازار کار، دیجیتال‌سازی و سیاست‌های اقتصادی بر تعاونی‌های کوچک پرداختند. نتایج نشان داد که تعاونی‌ها با تدوین سناریوهای استراتژیک می‌توانند

در مواجهه با بحران‌های اقتصادی عملکرد بهتری داشته باشند. تقویت مهارت‌های اعضا و استفاده از ابزارهای فناوری به عنوان راهکارهای کلیدی پیشنهاد شد (Hansen & Clark, 2024).

در پژوهشی دیگر، فریمن و همکاران (۲۰۲۴) به آینده‌نگاری اقتصاد تعاونی‌ها و سناریوهای دهه آتی پرداختند. در این پژوهش، چهار سناریوی اصلی شامل دیجیتال‌سازی، رقابت جهانی، تغییرات اقلیمی و اصلاحات قانونی بررسی گردیدند. نتایج نشان داد که دیجیتال‌سازی می‌تواند منجر به شفافیت بیشتر و کاهش هزینه‌ها شود، اما عدم دسترسی تعاونی‌های کوچک به فناوری‌های پیشرفته، ریسک‌پذیری آن‌ها را افزایش می‌دهد. نویسندگان پیشنهاد کردند که سیاست‌گذاران باید زیرساخت‌های دیجیتال را در تعاونی‌ها تقویت کنند (Freeman et al. 2024). سایمونز و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود به بررسی نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی پایدار و مقابله با بحران‌های اقتصادی پرداخته‌اند. این مطالعه بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از چندین کشور، به تحلیل این موضوع پرداخته که چگونه تعاونی‌ها می‌توانند از طریق مشارکت اعضا و استفاده از ساختارهای دموکراتیک، پایداری اقتصادی را افزایش دهند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تعاونی‌ها به دلیل ساختار غیرمتمرکز خود و تمرکز بر منافع اعضا، توانایی بیشتری در مقابله با بحران‌های مالی دارند. به عنوان مثال، در زمان بحران‌های مالی جهانی، تعاونی‌ها در مقایسه با شرکت‌های سرمایه‌محور توانسته‌اند با بهره‌گیری از سرمایه‌های جمعی و کاهش هزینه‌های مدیریتی، به صورت پایداری عمل کنند. این پژوهش همچنین به بررسی نقش تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال پرداخته و نشان داده است که تعاونی‌ها به دلیل تعامل نزدیک با جامعه محلی، می‌توانند به رفع بیکاری کمک کنند. این تحقیق بر اهمیت مشارکت فعال اعضا در تصمیم‌گیری‌ها و همچنین ایجاد بستری برای توزیع عادلانه منابع تأکید دارد و نتیجه‌گیری می‌کند که تعاونی‌ها به عنوان یک الگوی اقتصادی مبتنی بر عدالت اجتماعی می‌توانند در کاهش نابرابری‌های اقتصادی و افزایش رفاه اجتماعی مؤثر باشند (Simmons & Birchall, 2023).

جونز و کالمی (۲۰۲۳) در پژوهش خود به بررسی تأثیرات اقتصادی تعاونی‌ها در کشورهای مختلف پرداخته‌اند. این مطالعه بر اساس داده‌های چندین کشور از جمله ایالات متحده، کانادا و برخی کشورهای اروپایی انجام شده و نشان داده که تعاونی‌ها می‌توانند در شرایط بحران‌های اقتصادی بهتر از شرکت‌های سرمایه‌محور عمل کنند. محققان بر این باورند که ساختار مشارکتی تعاونی‌ها و تمرکز آن‌ها بر توزیع عادلانه سود باعث می‌شود که در دوره‌های رکود اقتصادی، این نهادها بتوانند با کاهش هزینه‌های مدیریتی و افزایش انگیزه‌های اعضا، بهره‌وری خود را حفظ کنند. علاوه بر این، تعاونی‌ها می‌توانند در ارتقاء توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی نقش مؤثری داشته باشند. در این پژوهش به مزایای تعاونی‌ها در کاهش فقر و نابرابری‌های درآمدی نیز اشاره شده و نشان داده شده که تعاونی‌ها به ویژه در بخش‌هایی مانند کشاورزی و صنایع دستی، باعث تقویت اقتصادهای محلی شده و به ایجاد اشتغال پایدار کمک می‌کنند. از این رو، این تحقیق بر اهمیت تعاونی‌ها در بهبود شاخص‌های کلان اقتصادی و اجتماعی تأکید دارد و نقش آن‌ها را در ایجاد عدالت اقتصادی و اجتماعی حیاتی می‌داند (Jones & Kalmi, 2023).

ویلیامز و رابرتز (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر دیجیتال سازی و فناوری های نوین بر عملکرد تعاونی ها پرداخته اند. این مطالعه به ویژه به کاربرد فناوری های بلاک چین، هوش مصنوعی و اینترنت اشیا در بهبود شفافیت و کارایی مدیریت در تعاونی ها پرداخته است. آن ها نشان داده اند که این فناوری ها می توانند به بهبود فرآیندهای مدیریتی، کاهش هزینه های عملیاتی و افزایش بهره وری کمک کنند. به ویژه، بلاک چین به عنوان یک ابزار شفافیت بخش در تراکنش های مالی و ثبت اطلاعات اعضا، توانسته است اعتماد عمومی را در میان اعضای تعاونی ها افزایش دهد. این مطالعه همچنین نشان می دهد که استفاده از فناوری های دیجیتال در تعاونی ها می تواند منجر به ایجاد مدل های جدید کسب و کار شده و فرصت های جدیدی برای نوآوری فراهم کند. به علاوه، دیجیتال سازی باعث شده که تعاونی ها بتوانند به بازارهای جدید دسترسی پیدا کنند و مشتریان جدیدی را جذب کنند. این پژوهش تأکید دارد که تعاونی ها با بهره گیری از این فناوری ها می توانند به بهبود عملکرد اقتصادی خود کمک کرده و به رقابت با شرکت های سرمایه محور بپردازند (Williams & Roberts, 2023).

موری (۲۰۲۳) در پژوهش خود به نقش تعاونی ها در کاهش فقر و نابرابری های اقتصادی پرداخته است. این مطالعه بر اساس داده های کشورهای در حال توسعه انجام شده و نشان می دهد که تعاونی ها به ویژه در جوامعی که سطح بالایی از فقر و نابرابری وجود دارد، نقش مهمی در بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی افراد ایفا می کنند. موری تأکید دارد که تعاونی ها با فراهم کردن امکان مشارکت اعضا در تصمیم گیری ها و توزیع عادلانه سود، به رفع نابرابری های درآمدی کمک می کنند. علاوه بر این، تعاونی ها با ایجاد اشتغال و تأمین منابع مالی برای اعضا، می توانند به کاهش فقر کمک کنند. این پژوهش نشان می دهد که تعاونی ها به دلیل ساختار دموکراتیک و تمرکز بر منافع جمعی، می توانند نقش مؤثری در بهبود کیفیت زندگی افراد ایفا کنند. همچنین، موری به اهمیت حمایت دولتی از تعاونی ها برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار اشاره دارد و معتقد است که دولت ها باید با ایجاد سیاست های حمایتی، بستر لازم برای رشد و توسعه تعاونی ها را فراهم کنند (Murray, 2023).

پروتون (۲۰۲۳) در پژوهش خود به بررسی عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی ها پرداخته و نشان داده است که تعاونی ها می توانند عملکرد بهتری نسبت به شرکت های سرمایه محور داشته باشند. این مطالعه با تمرکز بر داده های کشورهای اروپایی و آمریکای لاتین، نشان می دهد که تعاونی ها به دلیل ساختار دموکراتیک و توجه به منافع اعضا، می توانند بهره وری بالاتری نسبت به شرکت های معمولی داشته باشند. به ویژه در بخش های کشاورزی و خدمات، تعاونی ها توانسته اند با افزایش سطح اشتغال و بهبود کیفیت محصولات و خدمات، به رشد اقتصادی کمک کنند. این پژوهش همچنین نشان می دهد که تعاونی ها می توانند به کاهش نابرابری های اقتصادی کمک کنند، زیرا سود به طور عادلانه بین اعضا توزیع می شود. پروتون همچنین به تأثیر مثبت تعاونی ها بر توسعه پایدار اشاره کرده و معتقد است که این نهادها می توانند به ایجاد ثبات اجتماعی و اقتصادی در جوامع کمک کنند (Pérotin, 2023).

کوک (۲۰۲۳) به بررسی نقش تعاونی‌های کشاورزی در افزایش امنیت غذایی و توسعه پایدار پرداخته است. این مطالعه نشان می‌دهد که تعاونی‌های کشاورزی می‌توانند به بهبود دسترسی به منابع و افزایش بهره‌وری کشاورزی کمک کنند. به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه که کشاورزی یکی از بخش‌های مهم اقتصادی است، تعاونی‌های کشاورزی توانسته‌اند با ارائه آموزش‌های فنی، تأمین مالی و ایجاد شبکه‌های بازاریابی، به افزایش تولیدات کشاورزی و بهبود امنیت غذایی کمک کنند. کوک معتقد است که تعاونی‌های کشاورزی به دلیل ساختار مشارکتی و توجه به منافع کشاورزان خرد، نقش مهمی در کاهش فقر و افزایش رفاه اجتماعی ایفا می‌کنند (Cook, 2023).

هاگدورن (۲۰۲۳) به بررسی نقش تعاونی‌ها در تقویت تاب‌آوری اقتصادی در برابر بحران‌های جهانی پرداخته است. این پژوهش نشان می‌دهد که تعاونی‌ها به دلیل ساختار مشارکتی و تمرکز بر منافع اعضا، در برابر شوک‌های اقتصادی مقاوم‌تر هستند. هاگدورن تأکید دارد که در شرایط عدم قطعیت اقتصادی، تعاونی‌ها می‌توانند با استفاده از منابع محلی و شبکه‌های اجتماعی، به ایجاد ثبات و تاب‌آوری در جوامع کمک کنند. این تحقیق همچنین به بررسی تجربیات تعاونی‌ها در بحران‌های گذشته پرداخته و نشان می‌دهد که چگونه تعاونی‌ها توانسته‌اند با همکاری و همبستگی اعضا، از چالش‌ها عبور کنند و به رشد اقتصادی ادامه دهند. این پژوهش بر اهمیت حمایت از تعاونی‌ها به عنوان نهاد‌هایی که می‌توانند در شرایط بحرانی به عنوان نهادهای مقاوم عمل کنند، تأکید می‌کند (Hagedorn, 2023).

اوبریان (۲۰۲۳) به بررسی ساختار مدیریتی تعاونی‌ها و چالش‌های آن پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ساختار دموکراتیک تعاونی‌ها ممکن است در برخی موارد به کاهش کارایی منجر شود، اما درعین حال پایداری و اعتماد بین اعضا را افزایش می‌دهد. اوبریان به بررسی چالش‌های مدیریتی ازجمله تأمین مالی، تصمیم‌گیری جمعی و نوسانات بازار پرداخته و نشان می‌دهد که تعاونی‌ها برای غلبه بر این چالش‌ها نیاز به استراتژی‌های مدیریتی مناسب دارند. او همچنین به اهمیت آموزش و توانمندسازی اعضا در بهبود عملکرد تعاونی‌ها تأکید دارد و نتیجه‌گیری می‌کند که باوجود چالش‌ها، تعاونی‌ها می‌توانند به عنوان یک مدل موفق در مدیریت منابع و ایجاد ارزش‌های اجتماعی عمل کنند (O'Brien, 2023).

لی و چن (۲۰۲۳) به بررسی تأثیر همکاری‌های بین‌المللی بر توسعه تعاونی‌ها پرداخته‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که همکاری‌های بین‌المللی می‌تواند به تعاونی‌ها در به اشتراک‌گذاری دانش، منابع و تجربیات کمک کند. لی و چن به تحلیل نمونه‌هایی از پروژه‌های موفق بین‌المللی که تعاونی‌ها را در سطوح مختلف اقتصادی و اجتماعی تقویت کرده‌اند، پرداخته و تأکید دارند که این همکاری‌ها می‌توانند به توسعه پایدار و ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی منجر شوند. این مطالعه همچنین به چالش‌های موجود در همکاری‌های بین‌المللی اشاره کرده و بر لزوم ایجاد شبکه‌های مؤثر برای تسهیل تبادل اطلاعات و منابع تأکید می‌کند (Li & Chen, 2023).

آدامز و گوتی (۲۰۲۳) در پژوهش خود به بررسی تأثیرات اجتماعی تعاونی‌ها بر جوامع محلی پرداخته‌اند. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که تعاونی‌ها می‌توانند به عنوان نهادهای اجتماعی مؤثر در بهبود کیفیت زندگی افراد و ایجاد احساس تعلق در جوامع عمل کنند. آدامز و گوتی به بررسی مواردی ازجمله تأمین خدمات

اجتماعی، بهبود شرایط محیطی و ایجاد فرصت‌های شغلی پرداخته و نشان می‌دهند که تعاونی‌ها می‌توانند با فعالیت‌های خود به تقویت سرمایه اجتماعی کمک کنند. این پژوهش همچنین بر اهمیت توجه به ابعاد اجتماعی در ارزیابی عملکرد تعاونی‌ها تأکید دارد و نتیجه‌گیری می‌کند که تعاونی‌ها می‌توانند نقش کلیدی در ایجاد جوامع پایدار و همبسته ایفا کنند (Adams & Guti, 2023).

۲-۲-۲- مطالعات داخلی

علیزاده و همکاران (۱۴۰۲) در تحقیقی به بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی تعاونی‌های مسکن بر بازار مسکن در ایران پرداخته‌اند. آن‌ها نشان دادند که تعاونی‌های مسکن با ارائه خدمات ساخت‌وساز مقرون به صرفه و توزیع عادلانه مسکن بین اعضا، می‌توانند به کاهش مشکلات مسکن و افزایش دسترسی اقشار کم درآمد به مسکن مناسب کمک کنند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که تعاونی‌های مسکن با کاهش قیمت تمام شده و ایجاد ساختارهای جمعی برای ساخت‌وساز، می‌توانند به تنظیم بازار مسکن و کاهش قیمت‌ها در بازار آزاد منجر شوند (علیزاده و همکاران، ۱۴۰۲).

دارابی و آزادمنش (۱۴۰۲) در پژوهشی باهدف بررسی تغییرات آتی نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران از روش‌های تحلیل روند استفاده نمودند. محققان به تحلیل ۱۵ روند کلیدی شامل تغییرات فناوری، سیاست‌گذاری دولتی و رفتارهای اجتماعی پرداختند. نتایج نشان داد که سیاست‌های حمایتی دولت و تغییرات اقلیمی بیشترین تأثیر را بر تعاونی‌ها خواهند داشت. پژوهش پیشنهاد کرد که تعاونی‌ها باید با توسعه توانمندی‌های فناوری خود و تطابق با الزامات زیست‌محیطی، رقابت‌پذیری خود را افزایش دهند (دارابی و آزادمنش، ۱۴۰۲).

نجفی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی به بررسی نقش مدیریت تعاونی‌ها در بهبود عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌های تولیدی روستایی در اصفهان تمرکز پرداختند. آن‌ها با استفاده از روش‌های تحلیل چندمتغیره، محققان دریافته‌اند که عواملی نظیر مدیریت شفاف، آموزش اعضا و دسترسی به بازار، بیشترین تأثیر را در موفقیت تعاونی‌ها داشته‌اند. پژوهش به سیاست‌گذاران توصیه کرد که برنامه‌هایی برای تقویت مهارت‌های مدیریتی و بازاریابی در تعاونی‌ها اجرا کنند (نجفی و همکاران، ۱۴۰۲).

در پژوهشی دیگر، محمودی و همکاران (۱۴۰۲) با رویکرد سناریونویسی، آینده تعاونی‌ها در ایران را با تأکید بر عدالت اجتماعی و توانمندسازی اقتصادی بررسی نمودند. این پژوهش نشان داد که تعاونی‌ها در مواجهه با چالش‌های اقتصادی ناشی از تحریم‌ها و نوسانات بازار، نیازمند اتخاذ استراتژی‌های نوآورانه هستند. محققان پیشنهاد کردند که حمایت دولت از تعاونی‌ها باید بر ایجاد زیرساخت‌های فناوری و تقویت منابع انسانی متمرکز باشد (محمودی و همکاران، ۱۴۰۲).

۳- روش‌شناسی تحقیق

پژوهش کاربردی حاضر به لحاظ روش گردآوری، از نوع پیمایشی-توصیفی و همچنین با توجه به ماهیت تحقیق که مبتنی بر روش‌های نوین آینده‌نگاری است، در این تحقیق، جامعه آماری شامل اساتید دانشگاه و مدیران بنگاه‌های اقتصادی است که در حوزه تعاونی‌ها فعال هستند. نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند و غیر تصادفی بوده و به منظور شناسایی و انتخاب افراد دارای تخصص و تجربه مرتبط، از روش گلوله برفی استفاده شده است. جهت دستیابی به نمونه‌ها، ابتدا از طریق شبکه‌های علمی و حرفه‌ای و انجمن‌های تخصصی تعاونی‌ها و کسب‌وکار، خبرگان شناسایی شده‌اند و سپس با همکاری آن‌ها، به سایر افراد دارای صلاحیت و تخصص دسترسی پیدا کرده‌ایم. در بخش کیفی، کفایت نمونه از طریق اشباع نظری ارزیابی شده است؛ به این معنا که با ادامه نمونه‌گیری تا زمانی که اطلاعات جدید و ارزشمندی در رابطه با متغیرها و روندها به دست نمی‌آمد، نمونه‌گیری ادامه یافت و در نهایت به تعداد مناسبی از افراد متخصص برای تحلیل‌ها دست پیدا کردیم. این امر باعث اطمینان از پوشش کافی متغیرها و ابعاد موضوعی در تحلیل داده‌ها شده است.

نتایج حاصل از نمونه‌های بخش کمی به دلیل عدم تصادفی بودن و هدفمند بودن انتخاب نمونه‌ها و همچنین حجم محدود جامعه آماری، قابل تعمیم به کل جامعه آماری نمی‌باشند. هدف این تحقیق بیشتر بررسی عمیق و کشف ابعاد مختلف اقتصاد تعاونی‌ها در کسب‌وکارهای ایران است تا نتایج آن به عنوان مدلی کاربردی در این حوزه مطرح شود، نه تعمیم نتایج به یک جمعیت بزرگ‌تر. فرآیند پژوهش حاضر به بدین ترتیب است: در این پژوهش، ابزار گردآوری داده‌ها شامل مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه‌های تخصصی با خبرگان بوده است. مطالعات کتابخانه‌ای به شناسایی و جمع‌آوری اطلاعات موجود در زمینه اقتصاد تعاونی‌ها و عوامل تأثیرگذار بر آن کمک کرده و مبنایی نظری برای تحقیق فراهم نموده است. در کنار آن، از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته برای جمع‌آوری دیدگاه‌های تخصصی و تجربیات خبرگان استفاده شده است. این مصاحبه‌ها که با اساتید دانشگاه و مدیران حوزه‌های مرتبط با اقتصاد تعاونی‌ها و کسب‌وکار انجام شده‌اند، داده‌های کیفی موردنیاز برای تحلیل و شناسایی روندها و متغیرهای کلیدی را فراهم آورده‌اند. اعتبارسنجی داده‌ها با روش‌های مختلفی صورت گرفته است. برای اطمینان از دقت و قابلیت اتکای داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها، از روش دلفی در دو مرحله استفاده شده است که طی آن، خبرگان به پالایش و تأیید داده‌ها پرداخته‌اند. همچنین، داده‌های حاصل از تحلیل ساختاری به کمک نرم‌افزار **میک‌مک** بررسی و تحلیل شده‌اند تا تأثیر و وابستگی متقابل متغیرها اعتبار بیشتری پیدا کند. در نهایت، برای ایجاد سناریوهای قابل اعتماد و اطمینان از واقع‌گرایی نتایج، از نرم‌افزار **سناریوویژارد** استفاده شده و نتایج با بررسی‌های مقطعی و تحلیل‌های مکرر تقویت شده است تا سناریوهای نهایی از اعتبار و کاربردی‌پذیری بالایی برخوردار باشند.

روش تحقیق در این پژوهش باهدف آینده‌نگاری نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران با رویکرد سناریونویسی، شامل مراحل چندگانه است که از تحلیل ساختاری و سناریونویسی به عنوان دو روش کلیدی بهره

می‌برد. این رویکرد به شناسایی عوامل کلیدی و بررسی حالات آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران کمک می‌کند.

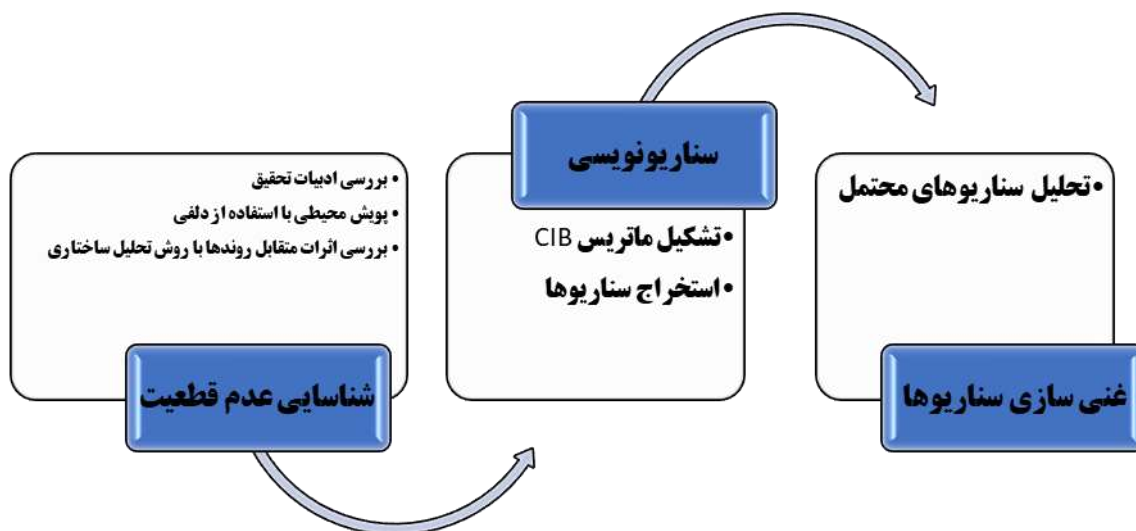
۱. **گردآوری داده‌ها:** در مرحله نخست، با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و انجام مصاحبه‌ها با خبرگان حوزه اقتصاد تعاونی‌ها و کسب‌وکار، مجموعه‌ای از روندهای مؤثر بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران شناسایی می‌شوند. این روندها به‌طور جامع به‌منظور دستیابی به مجموعه‌ای از عوامل که مستقیماً بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران تأثیرگذارند بررسی می‌شوند.

۲. **روش تحلیل ساختاری (نرم‌افزار میک‌مک):** پس از شناسایی عوامل، با استفاده از روش تحلیل ساختاری و نرم‌افزار میک‌مک، این عوامل به‌صورت ساختاری تحلیل می‌شوند. این نرم‌افزار با تحلیل تعاملات و روابط میان عوامل کلیدی، به شناسایی مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران کمک می‌کند. در این مرحله، عوامل کلیدی شناسایی و وابستگی و نفوذ آن‌ها نسبت به یکدیگر تعیین می‌گردند که به‌ویژه در تدوین سناریوها اهمیت زیادی دارد.

۳. **روش سناریونویسی (نرم‌افزار سناریوویزارد):** پس از شناسایی عوامل کلیدی، با استفاده از نرم‌افزار سناریوویزارد، سناریوهای مختلفی برای آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران طراحی می‌شوند. این روش، به استخراج و ارزیابی سناریوهایی می‌پردازد که بر اساس وضعیت‌های احتمالی عوامل کلیدی به‌دست آمده‌اند و سه نوع سناریوی قوی، باورکردنی و ضعیف را شامل می‌شود.

۴. **تحلیل نتایج:** درنهایت، سناریوهای قوی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند تا میزان تأثیر عوامل کلیدی بر وضعیت آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران تعیین شود. این تحلیل به تصمیم‌گیران کمک می‌کند تا مسیرهای احتمالی و پیامدهای هر سناریو را برای آینده‌ای پایدارتر و بهبود نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران پیش‌بینی کنند.

این رویکرد پژوهش ترکیبی از روش‌های کیفی و آینده‌پژوهی را در بردارد که به‌ویژه برای موضوعات پیچیده‌ای مانند آینده‌نگاری نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران مناسب است.

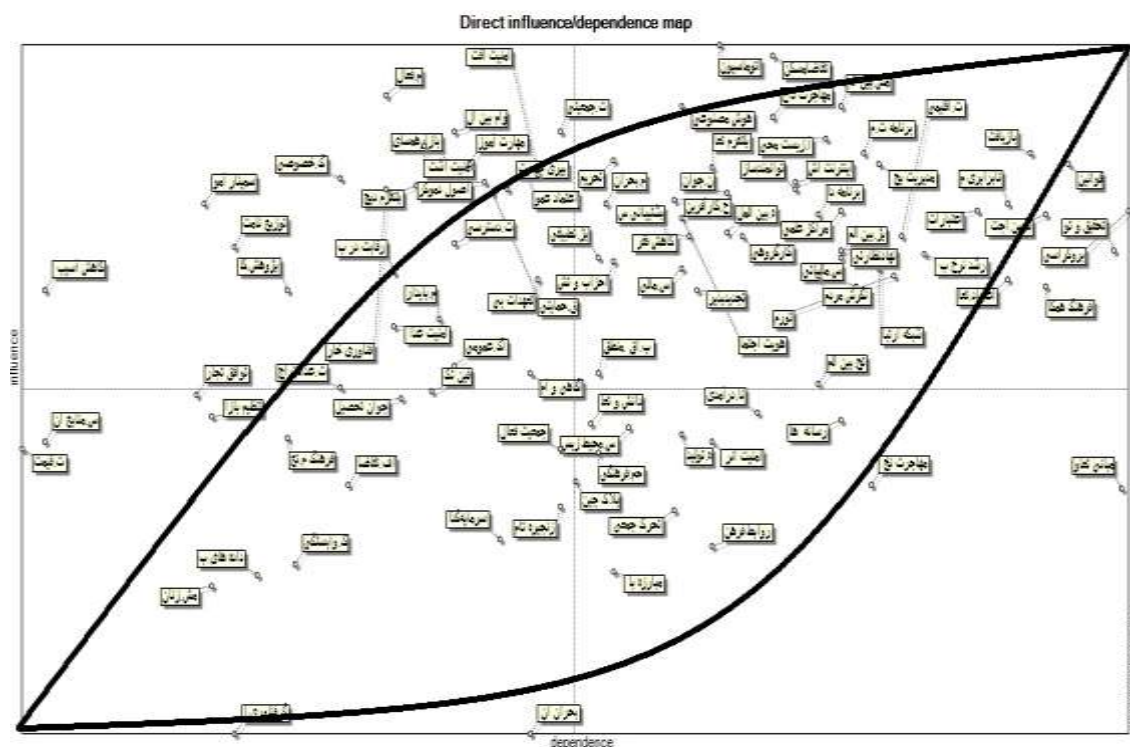

نمودار ۱. مراحل انجام تحقیق (منبع: محقق ساخته)

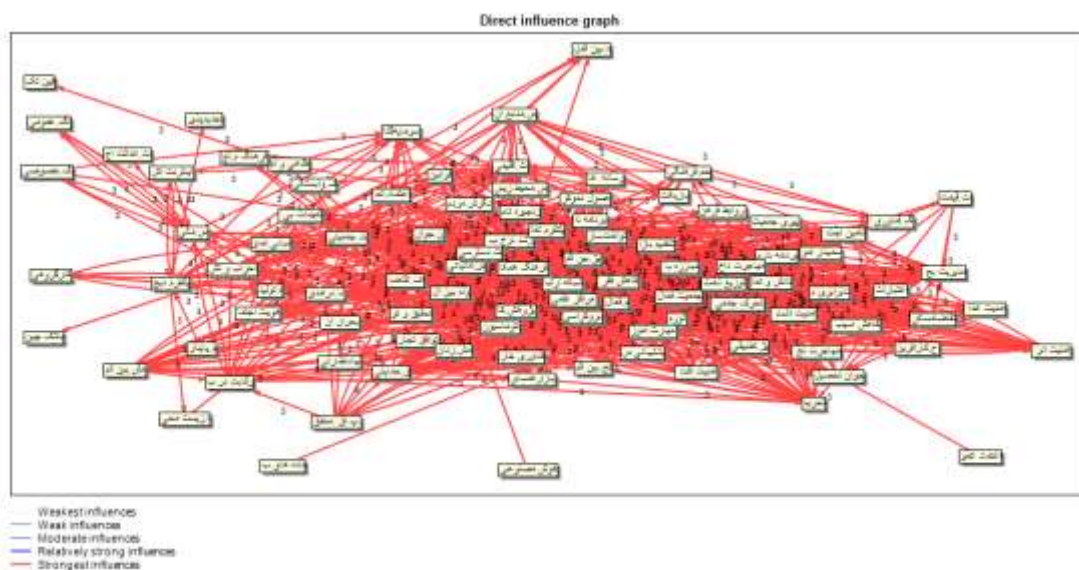
۴- نتایج و تحلیل یافته‌های تحقیق

در پژوهش حاضر، ابتدا از طریق روش پوش محیطی و پیاده‌سازی دو مرحله روش دلفی تعدادی از روندهای مؤثر بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران شناسایی گردید و در ادامه با استفاده از روش تحلیل ساختاری بیست عامل به عنوان عوامل کلیدی (عدم قطعیت) مؤثر بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران در افق ۱۴۱۴ شناسایی گردیدند. (شکل ۱ و شکل ۲). روش تحلیل ساختاری یکی از انواع روش‌های تحلیل اثرات متقابل است که از جداول روابط متقابل استفاده می‌کند، اما برخلاف روش‌های دیگر، احتمالاتی نیست؛ بنابراین، این روش احتمال تأثیر یک متغیر بر متغیر دیگر را محاسبه نمی‌کند، اما وجود و شدت رابطه میان دو متغیر را به دست می‌دهد. وجود و شدت رابطه میان دو متغیر در مرحله تفکر جمعی مبتنی بر نظرات جمعی کارشناسان و خبرگان است و مراحل تحلیلی تنها برای جمع‌بندی و ارائه نتایج طراحی و مدون شده است. این عوامل در صحنه پیش روی در وضعیت‌های مختلفی قابل تصور هستند که این وضعیت‌های احتمالی برای آینده پیش روی نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران از نظر برنامه‌ریزی بسیار با اهمیت هستند. به همین دلیل تحلیل دقیق شرایط پیش رو و تعریف وضعیت‌های احتمالی لازمه اصلی تدوین سناریوها است. لذا در ادامه با استفاده از نظرخواهی از خبرگان برای بیست عدم قطعیت شناسایی شده، ۶ وضعیت محتمل شناسایی شدند و سپس ماتریس سایب تشکیل گردید. در واقع، تحلیل متوازن تأثیر متقابل، اثر مؤلفه‌ها را بر یکدیگر در سناریو نویسی مشخص می‌کند. روش سایب در مطالعات آینده‌پژوهی بر اساس نظرات پانل خبرگان انجام می‌شود. در این روش، نگرش‌های کیفی به رابطه‌های موجود بین شبکه‌های سازگار می‌پردازد. در نهایت یک تصویر از رفتار شبکه در آینده ایجاد می‌کند. تحلیل تعادلی اثر متقابل در تحلیل سناریو کاربرد دارد. در ساختن یک سناریو، نیاز است که تمامی متغیرها و رفتارهایشان نسبت به یکدیگر شناخته شوند. رفتار متغیرها با فن اثر متقابل، متعادل می‌شود. تحلیل داده‌های مجزا از هم و نتیجه‌گیری یک تصویر کلی از رفتار این داده‌ها در قالب تحلیل

سناریو به وسیله تحلیل تعادلی اثر متقابل صورت می پذیرد. روش تحلیل متوازن تأثیر متقابل برای تحلیل سناریو، مرکز اصلی تجزیه و تحلیل در نرم افزار سناریو ویزارد است.

شکل ۱. نقشه پراکندگی متغیرها و جایگاه آن‌ها در محور تأثیرگذاری - تأثیرپذیری

شکل ۲. نقشه روابط مستقیم بین متغیرها تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی

همان‌طور که در شکل (۱) ملاحظه می‌گردد نحوه پراکندگی متغیرها و جایگاه آن‌ها در محور تاثیرپذیری-تاثیرگذاری نشان داده شده است؛ که با توجه به ادبیات تحلیل ساختاری به منظور استخراج سناریوهای آتی، از روندهایی که در محور مزبور، در ناحیه شمال شرقی (انتهای ناحیه اول) قرار دارند به عنوان عدم قطعیت‌ها یا متغیرهای کلیدی بهره گرفته می‌شود که در این پژوهش ده متغیر در این ناحیه قرار گرفتند که به عنوان متغیرهای آینده‌ساز نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران در نظر گرفته شدند. در ضمن نقشه روابط مستقیم بین متغیرها (شکل دو) نیز نشان می‌دهد که ارتباط بسیار قوی بین روندهای شناسایی شده وجود دارند که این امر می‌تواند نشان‌دهنده اعتبار و صحت خروجی‌های مرحله قبل یعنی مرحله دلفی باشد که منجر به شناسایی روندهای اساسی مؤثر بر آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران گردیده است.

جدول ۱. عوامل کلیدی و وضعیت‌های احتمالی آن در آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران

عوامل کلیدی	شرح حالت‌های احتمالی	وضعیت	اختصار
بهره‌گیری از هوش مصنوعی برای بهینه‌سازی فرآیندها	کاهش	فاجعه	A1
	ادامه روند فعلی	میانه	A2
	گسترش	مطلوب	A3
استفاده از اینترنت اشیا	کاهش	فاجعه	B1
	ادامه روند فعلی	میانه	B2
	گسترش	مطلوب	B3
نیروی کار جوان	کاهش	فاجعه	C1
	ادامه روند فعلی	میانه	C2
	افزایش	مطلوب	C3
آگاهی زیست‌محیطی در میان اعضای تعاونی‌ها	کاهش	فاجعه	D1
	ادامه روند فعلی	میانه	D2
	افزایش	مطلوب	D3
تدوین برنامه‌های توسعه ملی برای تقویت نقش تعاونی‌ها	کاهش	فاجعه	E1
	ادامه روند فعلی	میانه	E2
	افزایش	مطلوب	E3
دسترسی به منابع مالی و اعتبارات بانکی	کاهش	فاجعه	F1
	ادامه روند فعلی	میانه	F2
	افزایش	مطلوب	F3
نقش مراکز علمی و تحقیقاتی	کاهش	فاجعه	G1
	ادامه روند فعلی	میانه	G2
	افزایش	مطلوب	G3
نرخ بیکاری و نیاز به اشتغال پایدار	کاهش	مطلوب	H1
	ادامه روند فعلی	میانه	H2
	افزایش	فاجعه	H3

عوامل کلیدی	شرح حالت‌های احتمالی	وضعیت	اختصار
نابرابری منطقه‌ای	کاهش	مطلوب	I1
	ادامه روند فعلی	میانه	I2
	افزایش	فاجعه	I3
تغییرات اقلیمی بر تولیدات کشاورزی و صنعتی	کاهش	مطلوب	J1
	حفظ و ادامه روند فعلی	میانه	J2
	گسترش	فاجعه	J3
نوسانات اقتصادی و تورم	کاهش	مطلوب	K1
	حفظ و ادامه روند فعلی	میانه	K2
	گسترش	فاجعه	K3
روابط بین‌المللی و تحریم‌ها	کاهش	مطلوب	L1
	ادامه روند فعلی	میانه	L2
	افزایش	فاجعه	L3
فرهنگ کار گروهی و همکاری اجتماعی	کاهش	فاجعه	M1
	ادامه روند فعلی	میانه	M2
	افزایش	مطلوب	M3
نگرش مردم نسبت به فعالیت‌های تعاونی	کاهش	فاجعه	N1
	ادامه روند فعلی	میانه	N2
	افزایش	مطلوب	N3
شبکه‌های ارتباطی و تبادل دانش بین تعاونی‌ها	کاهش	فاجعه	O1
	ادامه روند فعلی	میانه	O2
	افزایش	مطلوب	O3
سیاست‌های مالیاتی تشویقی برای تعاونی‌ها	کاهش	فاجعه	P1
	ادامه روند فعلی	میانه	P2
	افزایش	مطلوب	P3
برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها	کاهش	فاجعه	Q1
	ادامه روند فعلی	میانه	Q2
	افزایش	مطلوب	Q3
مهاجرت داخلی	کاهش	مطلوب	R1
	ادامه روند فعلی	میانه	R2
	افزایش	فاجعه	R3
سیاست‌های دولت برای حمایت از کارآفرینی تعاونی‌ها	کاهش	فاجعه	S1
	ادامه روند فعلی	میانه	S2
	افزایش	مطلوب	S3
پلتفرم‌های آموزشی مجازی تعاونی	کاهش	فاجعه	T1
	ادامه روند فعلی	میانه	T2
	افزایش	مطلوب	T3

۴-۱- تهیه سبد سناریوها

برای استخراج سناریوهای محتمل با استفاده از نرم‌افزار سناریوویزارد، پژوهشگران فرآیندی دقیق و گام‌به‌گام را به کار گرفتند که به شناسایی وضعیت‌ها و تعاملات عوامل کلیدی کمک کرد. این فرآیند با شناسایی عوامل مؤثر بر نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در اقتصاد ایران آغاز شد. ابتدا، از طریق مطالعات گسترده و مصاحبه‌های تخصصی با کارشناسان و خبرگان، ۲۰ عامل کلیدی شناسایی گردید که هریک از آن‌ها می‌توانست در آینده نقش‌آفرینی تعاونی‌ها تأثیر بسزایی داشته باشد. این عوامل شامل نوسانات اقتصادی، تحریم‌ها، هوش مصنوعی و اینترنت اشیا، فرهنگ کارگروهی، دسترسی به منابع مالی و سایر عوامل تأثیرگذار بود. برای هرکدام از این عوامل، سه وضعیت احتمالی شامل "کاهش"، "ادامه روند فعلی" و "افزایش" تعیین شد تا تمامی حالت‌های ممکن در آینده لحاظ گردد.

پژوهشگران در مرحله بعد، داده‌ها را وارد نرم‌افزار سناریوویزارد کردند. این نرم‌افزار امکان بررسی ترکیبات مختلف وضعیت‌های عوامل را به طور هم‌زمان فراهم می‌آورد. ابتدا، وضعیت‌های مختلف برای هر عامل کلیدی تعریف و میزان تأثیر هر عامل بر سایر عوامل با استفاده از ماتریس تأثیر متقابل^۱ ارزیابی شد. این ماتریس به کارشناسان کمک کرد تا میزان تأثیر و وابستگی عوامل به یکدیگر را مشخص کنند. در این مرحله، از فنون تخصصی مانند تحلیل دلفی و نظر خبرگان بهره گرفته شد تا عوامل هم‌پوشان شناسایی و بهینه‌سازی گردد و از ترکیب این وضعیت‌ها، مجموعه‌ای از سناریوهای ممکن برای آینده پدید آید. در ادامه، نرم‌افزار سناریوویزارد با تحلیل ماتریس تأثیر متقابل، ترکیبات مختلف وضعیت‌ها را مورد بررسی قرار داد و سناریوهای اصلی و مهم‌تر را انتخاب کرد. این نرم‌افزار با استفاده از الگوریتم‌های پیچیده، سناریوهایی را که بیشترین تنوع و تفاوت را در وضعیت‌ها دارند برگزید تا تمامی حالت‌های ممکن پوشش داده شوند. سرانجام، ۱۷ سناریوی محتمل با توجه به میزان احتمال وقوع و تأثیرگذاری آن‌ها شناسایی و در قالب جدول فوق ارائه گردید. این سناریوها نمایانگر نتایج احتمالی از تغییرات در هرکدام از عوامل کلیدی و تأثیر آن‌ها بر روند کلی نقش‌آفرینی تعاونی‌ها در اقتصاد ایران هستند. با توجه به وسعت ماتریس و ابعاد آن به اندازه (۶۰×۶۰)، ۳۱۷۲ سناریوی ترکیبی را بر اساس داده‌های وارد شده پرسشنامه تحلیل و تعداد ۱۷ سناریوی قوی یا محتمل، ۲۳ سناریوی باورکردنی و ۲۸ سناریوی ضعیف گزارش نمود. ماهیت این نرم‌افزار به کاهش ابعاد احتمالی وقوع سناریوها از میان میلیون‌ها سناریو به چند سناریو محدود با احتمال وقوع بالاست.

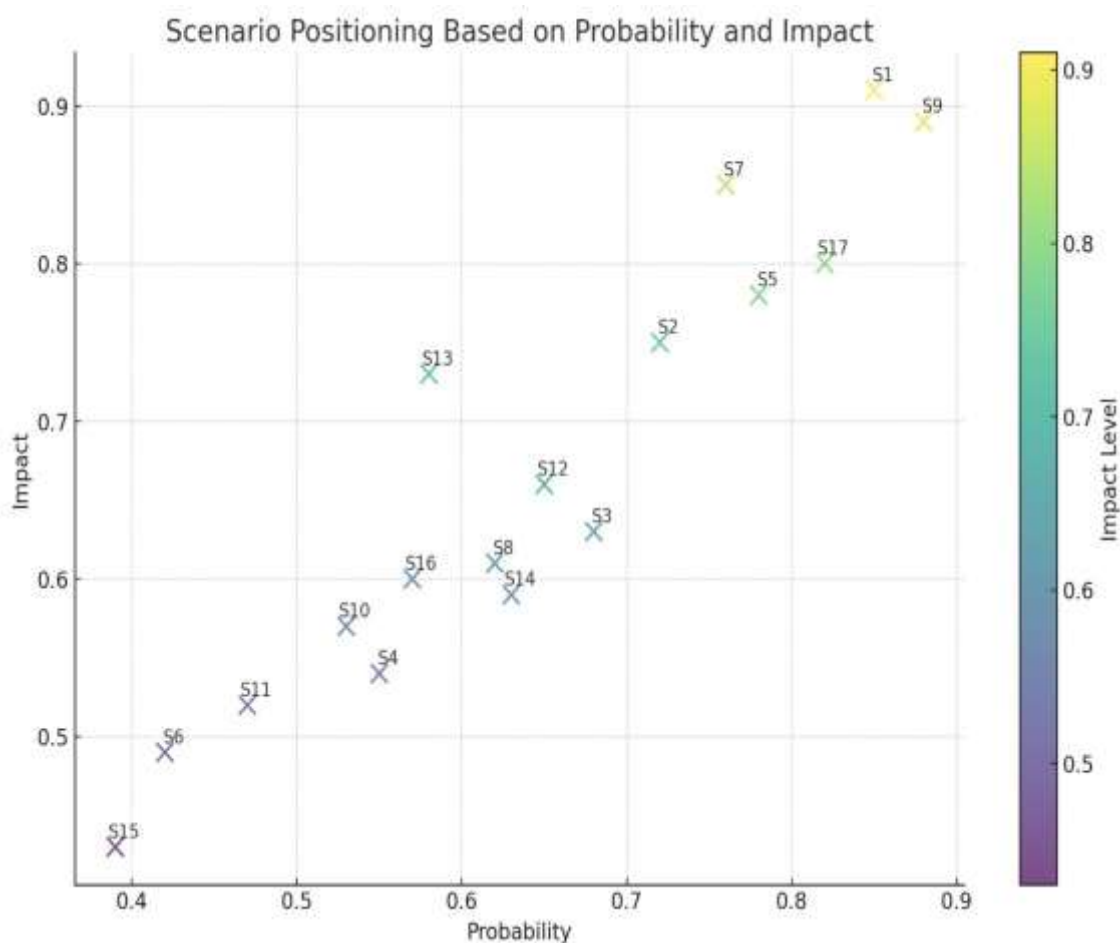
جدول ۴. وضعیت هریک از عوامل (عدم قطعیت‌های) کلیدی به تفکیک سناریوها و طیف‌ها

[illegible]

شماره سناریو	نوسانات اقتصادی	تحریم‌ها	هوش مصنوعی و اینترنت اشیا	فرهنگ کار گروهی	دست‌رسی به منابع مالی	دانشگاهی	برنامه‌های آموزشی	حمایت دولت	پیشرفت قوانین اقتصادی	روابط بین الملل	نرخ تورم	وضعیت اشتغال	توسعه زیرساخت‌ها	تغییرات جمعیتی	امنیت ملی	کیفیت محیط زیست	فناوری‌های نوظهور	نرخ بهره‌وری	سطح سرمایه‌گذاری	سیاست‌های حمایتی	نتیجه کلی سناریو
۱۰	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	حفظ وضعیت موجود
۱۱	افزایش	ادامه	افزایش	کاهش	ادامه	افزایش	کاهش	افزایش	کاهش	کاهش	ادامه	افزایش	افزایش	افزایش	ادامه	ادامه	افزایش	ادامه	ادامه	ادامه	توسعه نامتوازن
۱۲	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	افول و ضعف تعاونی‌ها
۱۳	کاهش	افزایش	افزایش	ادامه	افزایش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	افزایش	ادامه	افزایش	افزایش	افزایش	کاهش	افزایش	افزایش	کاهش	ادامه	کاهش	رشد محدود با چالش
۱۴	ادامه	کاهش	کاهش	افزایش	ادامه	کاهش	کاهش	ادامه	کاهش	کاهش	کاهش	ادامه	کاهش	ادامه	ادامه	ادامه	کاهش	ادامه	کاهش	کاهش	رشد متوسط و موقت
۱۵	کاهش	ادامه	ادامه	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	ادامه	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	بحران و افت
۱۶	افزایش	کاهش	افزایش	افزایش	ادامه	افزایش	افزایش	افزایش	ادامه	افزایش	کاهش	افزایش	افزایش	افزایش	ادامه	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	رشد قوی و توسعه پایدار
۱۷	ادامه	کاهش	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	افزایش	کاهش	ادامه	کاهش	افزایش	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	ادامه	افزایش	ادامه	ادامه	شکوفایی تدریجی و پایداری

۴-۲- نمودار موقعیت سناریوها بر اساس احتمال و تأثیر

نمودار موقعیت سناریوها بر اساس احتمال و تأثیر، ابزار بصری مفیدی است که سناریوها را به چهار دسته کلی بر اساس احتمال وقوع و تأثیر آن‌ها تقسیم می‌کند. این دسته‌بندی به تحلیل‌گران کمک می‌کند تا سناریوهایی که هم دارای احتمال بالا و هم تأثیرگذاری بالا هستند را در اولویت برنامه‌ریزی قرار دهند. سناریوهای با احتمال و تأثیر بالا، مانند سناریو ۱، به عنوان بهترین گزینه برای تمرکز و سرمایه‌گذاری انتخاب می‌شوند، زیرا این سناریوها هم محتمل و هم دارای تأثیرگذاری زیاد بر آینده هستند. سناریوهای با احتمال و تأثیر متوسط می‌توانند به عنوان سناریوهای پشتیبان در نظر گرفته شوند و برای آن‌ها برنامه‌های جایگزین تدوین شود. از طرفی، سناریوهایی که احتمال یا تأثیر پایینی دارند، ممکن است کمتر مورد توجه قرار گیرند و منابع کمتری به آن‌ها اختصاص یابد. تحلیل این نمودار به سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا بر سناریوهای با احتمال و تأثیر بالا تمرکز کرده و برای سناریوهای با احتمال و تأثیر پایین، تنها برنامه‌های اضطراری تدوین کنند.

نمودار ۲. موقعیت سناریوها بر اساس احتمال و تأثیر

۳-۴- غنی‌سازی و توسعه سناریوها

در سناریوسازی به روش تحلیل بالانس اثرات متقابل از آنجاکه از مبنای تحلیل ریخت‌شناسی استفاده می‌شود، در صورت وجود چند متغیر اولیه درنهایت با تعداد قابل توجهی سناریو می‌شویم. در اینجا نیز تعداد ۳۱۷۲ سناریو داریم که تعداد ۱۷ مورد از سناریوهای قوی یا محتمل برای معرفی انتخاب شدند. در میان سناریوها، موارد نزدیک به هم وجود دارند که اختلاف آن‌ها تنها یک عنصر است و می‌توانند از نظر مفهومی خانواده سناریوها را تشکیل دهند. گزینش دو یا چند سناریو، تحت عنوان یک خانواده نیز مسأله‌ای کیفی و مبتنی بر نظر کارشناسان است. با بررسی ۱۷ سناریوی محتمل توسط کارشناسان، بر اساس بیست عامل کلیدی، چهار خانواده سناریو تشکیل گردید که در ادامه به تشریح هرکدام از آن‌ها پرداخته شده است: برای ترکیب ۱۷ سناریوی فوق در چهار خانواده سناریو، می‌توان بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها، سناریوها را در گروه‌های مختلف طبقه‌بندی کرد. این طبقه‌بندی می‌تواند به منظور تشخیص روندهای مشابه یا متضاد و بررسی تعاملات میان عوامل مختلف به کار رود. در اینجا چهار خانواده سناریو پیشنهاد می‌شود که بر اساس تأثیرات کلی و ویژگی‌های مشترک سناریوها سازمان‌دهی شده‌اند:

۱. خانواده سناریوهای رشد پایدار و پیشرفت تعاونی‌ها

در این خانواده سناریوها، تعاونی‌ها به عنوان نیروی محرکه اقتصادی با همکاری بین‌المللی، استفاده از فناوری‌های نوین، بهبود دسترسی به منابع مالی و رشد فرهنگ کار گروهی، در حال رشد و شکوفایی هستند. سناریوهای این خانواده بر روی ثبات اقتصادی، سیاست‌های حمایتی دولت و فناوری‌های سبز تمرکز دارند.

- سناریو ۱: تعاونی‌ها به عنوان نیروی محرکه اقتصادی
- سناریو ۵: رشد سریع تعاونی‌ها با حمایت دولت و استفاده از فناوری‌های نوین
- سناریو ۹: تعاونی‌ها به عنوان نیروی محرکه اقتصادی پایدار در سطح ملی
- سناریو ۱۱: همکاری بین‌المللی و پیاده‌سازی فناوری‌های سبز در تعاونی‌ها

ویژگی‌های مشترک:

- رشد پایدار در فضای اقتصادی باثبات
- استفاده مؤثر از فناوری‌های پیشرفته
- دسترسی آسان به منابع مالی و حمایت‌های دولتی
- تقویت فرهنگ کار گروهی و همکاری بین‌المللی

۲. خانواده سناریوهای رکود اقتصادی و کاهش نقش تعاونی‌ها

در این خانواده، شرایط اقتصادی به دلیل بحران‌ها، نوسانات شدید و تحریم‌ها، موجب کاهش کارایی و بهره‌وری تعاونی‌ها می‌شود. دسترسی محدود به منابع مالی، مشکلات در تأمین منابع انرژی و کاهش حمایت‌های دولتی، از ویژگی‌های این سناریوهاست.

- سناریو ۱۰: کاهش نقش تعاونی‌ها در اقتصاد به دلیل محدودیت منابع و عدم حمایت دولت
- سناریو ۱۲: کاهش بهره‌وری تعاونی‌ها به دلیل محدودیت‌های اقتصادی
- سناریو ۱۴: رکود و کاهش نقش تعاونی‌ها به دلیل بحران‌های اقتصادی

ویژگی‌های مشترک:

- کاهش رشد اقتصادی و افزایش تورم
- محدودیت‌های شدید در دسترسی به منابع مالی
- کاهش حمایت‌های دولتی و عدم سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها
- افزایش مشکلات اقتصادی به دلیل تحریم‌ها و عدم همکاری‌های بین‌المللی

۳. خانواده سناریوهای نوآوری محدود و کند در تعاونی‌ها

در این خانواده سناریوها، تعاونی‌ها با مشکلات در پیاده‌سازی فناوری‌های نوین روبرو هستند. در این سناریوها، پیشرفت‌های فناورانه و اقتصادی کند است و تعاونی‌ها نمی‌توانند به سرعت با روندهای جهانی همگام شوند.

- سناریو ۲: نوآوری محدود و افزایش مشکلات اقتصادی
- سناریو ۶: کندی در پذیرش فناوری‌های جدید در تعاونی‌ها
- سناریو ۷: رکود در پیاده‌سازی فناوری‌های نوین در تعاونی‌ها

ویژگی‌های مشترک:

- مشکلات در پذیرش فناوری‌های نوین
- کندی در بهبود شرایط اقتصادی و بهره‌وری
- مشکلات دسترسی به منابع آموزشی و فناوری‌های پیشرفته
- کاهش همکاری‌ها و نوآوری محدود در سطح داخلی

۴. خانواده سناریوهای بحران‌ها و تهدیدات بزرگ

این سناریوها بر شرایط بحرانی و تهدیدات عمده اقتصادی و سیاسی متمرکز هستند که تأثیرات منفی زیادی بر تعاونی‌ها می‌گذارند. در این سناریوها، اقتصاد به دلیل تحریم‌ها، بحران‌های زیست‌محیطی و نوسانات اقتصادی به شدت دچار اختلال می‌شود و تعاونی‌ها با چالش‌های جدی در این زمینه‌ها مواجه خواهند شد.

- سناریو ۳: بحران‌های جهانی و فشارهای اقتصادی
- سناریو ۸: بحران سیاسی و اقتصادی گسترده در ایران
- سناریو ۱۳: تهدیدات جهانی و محدودیت‌های تجاری در ایران
- سناریو ۱۵: بحران‌های زیست محیطی و کاهش منابع طبیعی
- سناریو ۱۷: بحران‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه

ویژگی‌های مشترک:

- تأثیرات منفی از بحران‌های جهانی و اقتصادی
- مشکلات اساسی در زمینه منابع طبیعی و انرژی
- کاهش تعاملات بین‌المللی و محدودیت‌های تجاری
- بحران‌های اجتماعی و فرهنگی که بر وضعیت تعاونی‌ها تأثیر می‌گذارد

تحلیل خانواده‌های سناریو:

- **خانواده اول (رشد پایدار و پیشرفت تعاونی‌ها)**، به عنوان سناریوهای مطلوب برای آینده، در آن‌ها تعاونی‌ها می‌توانند به عنوان عامل کلیدی اقتصادی در کشور عمل کنند و از فرصت‌های جهانی بهره‌برداری کنند. این سناریوها در صورت تحقق، به رشد اقتصادی، توسعه پایدار و افزایش رفاه اجتماعی منجر خواهند شد.
 - **خانواده دوم (رکود اقتصادی و کاهش نقش تعاونی‌ها)**، سناریوهایی هستند که بر بحران‌های اقتصادی و کمبود منابع تأکید دارند. در این سناریوها، شرایط به شدت برای تعاونی‌ها سخت خواهد بود و ممکن است بخش تعاون به دلیل نبود حمایت‌های کافی، به طور کلی دچار رکود شود.
 - **خانواده سوم (نوآوری محدود و کند در تعاونی‌ها)**، در این سناریوها، تعاونی‌ها از نوآوری‌ها و پیشرفت‌های جدید بهره‌برداری نمی‌کنند و همچنان در مقابل چالش‌ها و مشکلات اقتصادی ناتوان هستند. این سناریو ممکن است باعث عقب ماندگی تعاونی‌ها از روندهای جهانی شود.
 - **خانواده چهارم (بحران‌ها و تهدیدات بزرگ)**، سناریوهایی هستند که بر تهدیدات بزرگ اقتصادی، سیاسی و اجتماعی تمرکز دارند. در این سناریوها، تعاونی‌ها باید با بحران‌های شدید روبه‌رو شوند که بر تمام بخش‌های اقتصادی کشور تأثیر خواهد گذاشت و ممکن است تهدیداتی برای بقا و رشد این بخش ایجاد کند.
- این ترکیب سناریوها نشان می‌دهد که آینده تعاونی‌ها در ایران تحت تأثیر چندین عامل کلیدی از جمله شرایط اقتصادی، سیاست‌های دولتی، پیشرفت‌های فناوری و بحران‌های بین‌المللی قرار خواهد گرفت.

سناریوهایی که در خانواده اول قرار دارند، آینده روشن‌تری را برای تعاونی‌ها پیش‌بینی می‌کنند، درحالی‌که سناریوهای دیگر به‌طور قابل‌توجهی چالش‌های اقتصادی و اجتماعی را به‌همراه خواهند داشت.

۵- نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادهای سیاستی

این مطالعه به شناسایی و دسته‌بندی عوامل کلیدی تأثیرگذار بر نقش تعاونی‌ها و همچنین تجزیه و تحلیل سناریوهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی پرداخته است. هدف اصلی این تحقیق بررسی نقش تعاونی‌ها در ایران در دهه آینده است که این امر با در نظر گرفتن تأثیرات جهانی و داخلی، تهدیدات احتمالی، روندهای کلیدی و شرایط پیش‌بینی شده از طریق سناریوهای محتمل صورت پذیرفته است. اولین و مهم‌ترین نتیجه‌ای که از این مطالعه به دست می‌آید این است که عوامل کلیدی نظیر نوسانات اقتصادی، تحریم‌ها، فناوری‌های نوین مانند اینترنت اشیا و هوش مصنوعی، فرهنگ کار گروهی، دسترسی به منابع مالی و برنامه‌های آموزشی دانشگاهی به‌طور عمده بر آینده تعاونی‌ها تأثیرگذار خواهند بود. به‌ویژه، سناریوهایی که به افزایش حمایت‌های دولتی و استفاده از فناوری‌های نوین اشاره دارند، در شرایطی که سیاست‌های حمایتی دولت مستمر و پیشرفته باشد، می‌توانند منجر به پیشرفت قابل‌توجهی برای تعاونی‌ها شوند. این سناریوها به دنبال ایجاد بسترهای مناسب برای رشد و شکوفایی تعاونی‌ها در بازارهای جهانی هستند. از سوی دیگر، اگر مشکلات اقتصادی مانند نوسانات شدید ارزی، رکود و تحریم‌ها ادامه پیدا کنند، تعاونی‌ها به‌طورجدی با بحران‌های اقتصادی مواجه خواهند شد و در این حالت، پیش‌بینی‌ها از کاهش بهره‌وری و حتی تعطیلی بخشی از تعاونی‌ها حکایت دارند. این بحران‌ها موجب محدودیت در دسترسی به منابع مالی و کاهش سرمایه‌گذاری در بخش تعاونی‌ها خواهند شد که نتایج منفی زیادی بر روند توسعه اقتصادی کشور به‌ویژه در بخش تعاون خواهد داشت. در دسته‌بندی دیگر سناریوها، می‌توان به تحلیل و تشریح سناریوهایی اشاره کرد که در آن‌ها نوآوری محدود و کند است. این دسته از سناریوها نشان می‌دهند که حتی در صورت وجود دسترسی به منابع مالی، مشکلات در زمینه پذیرش و پیاده‌سازی فناوری‌های جدید می‌تواند موجب رکود در بخش تعاون شود. به‌ویژه، تعاونی‌ها که به‌طور سنتی از روش‌های قدیمی‌تر برای انجام فعالیت‌های خود استفاده می‌کنند، اگر نتوانند به‌موقع و به‌طور مؤثر از فناوری‌های نوین بهره‌برداری کنند، ممکن است در آینده‌ای نه چندان دور از رقبای خود در بازار عقب بیفتند. در این زمینه، مشاوره‌های فنی و اقتصادی، آموزش‌های تخصصی و توسعه منابع انسانی می‌تواند به‌عنوان یک عامل کلیدی برای کاهش شکاف‌های فناوری در تعاونی‌ها در نظر گرفته شود. از سوی دیگر، در سناریوهای مربوط به بحران‌ها و تهدیدات بزرگ، مانند بحران‌های جهانی و فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌ها، مشکلات بزرگی برای تعاونی‌ها پیش‌بینی می‌شود. بحران‌های اقتصادی جهانی و مشکلات داخلی ایران نظیر تحریم‌ها و محدودیت‌های تجاری می‌توانند به‌شدت بر فعالیت‌های تعاونی‌ها تأثیر بگذارند و در نتیجه، بسیاری از تعاونی‌ها ممکن است با کاهش شدید فعالیت‌های خود و یا حتی تعطیلی روبه‌رو شوند. در این سناریوها، شرایط اقتصادی داخلی ایران و فضای بین‌المللی به‌گونه‌ای خواهد بود که تعاونی‌ها نمی‌توانند به‌طور مؤثر فعالیت کنند و

بسیاری از فرصت‌ها برای رشد در این بخش از دست خواهد رفت؛ بنابراین، در این سناریوها نیاز به توسعه سیاست‌های حمایتی از سوی دولت و برنامه‌های بین‌المللی برای تقویت روابط اقتصادی و تجاری و همچنین کاهش فشارهای اقتصادی و سیاسی ضروری است. برای مواجهه با این تهدیدات، سیاست‌گذاران باید به دنبال تقویت همکاری‌های داخلی و بین‌المللی و سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیشرفته باشند تا تعاونی‌ها بتوانند در برابر بحران‌ها مقاومت کنند. درنهایت، تحلیل‌های انجام شده و ترکیب سناریوهای مختلف نشان دهنده آن است که آینده نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران به شدت تحت تأثیر عواملی نظیر سیاست‌های اقتصادی، توانایی‌های دولت در مدیریت بحران‌ها، پیشرفت‌های فناوریانه و شرایط جهانی خواهد بود. در صورتی که حمایت‌های دولت از تعاونی‌ها به طور مؤثر ادامه یابد و فناوری‌های نوین به طور گسترده در این بخش پیاده‌سازی شوند، تعاونی‌ها می‌توانند نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی ایران ایفا کنند؛ اما اگر شرایط اقتصادی و سیاسی به طور قابل توجهی تضعیف شود، تعاونی‌ها ممکن است با مشکلات زیادی روبه‌رو شوند و این بخش از اقتصاد دچار رکود و کاهش بهره‌وری گردد؛ بنابراین، برای تضمین آینده‌ای موفق برای تعاونی‌ها، لازم است که سیاست‌گذاران به طور جدی به بهبود وضعیت اقتصادی، تقویت فرهنگ کار گروهی و توسعه فناوری‌های نوین در این بخش پرداخته و درعین حال از بروز بحران‌های اقتصادی جلوگیری کنند. درنهایت، این مطالعه نشان می‌دهد که سیاست‌های اقتصادی و برنامه‌ریزی استراتژیک می‌توانند نقش مهمی در تضمین موفقیت و پیشرفت تعاونی‌ها در دهه آینده ایفا کنند. در ادامه به ارائه پیشنهادها و سیاستی پرداخته می‌شود:

❖ **تقویت استفاده از فناوری‌های نوین:** با توجه به اهمیت فناوری‌های نوینی مانند هوش مصنوعی و اینترنت اشیا در سناریوهای آینده، پیشنهاد می‌شود که تعاونی‌ها برای تقویت رقابت‌پذیری و ارتقای بهره‌وری، به طور جدی به پیاده‌سازی این فناوری‌ها پرداخته و از آن‌ها برای بهبود فرآیندهای تولید، توزیع، بازاریابی و ارتباطات با مشتریان استفاده کنند. سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی کار برای تسلط بر این فناوری‌ها و همکاری با شرکت‌های فناوری اطلاعات می‌تواند به رشد و توسعه تعاونی‌ها کمک کند.

❖ **افزایش دسترسی به منابع مالی و اعتباری:** سیاست‌گذاران و بانک‌ها می‌توانند با ایجاد شرایط آسان‌تر برای اعطای وام و تسهیلات، امکان دسترسی تعاونی‌ها به منابع مالی را تسهیل کنند. برای این منظور، طراحی برنامه‌های حمایتی ویژه برای تأمین مالی تعاونی‌ها و ایجاد صندوق‌های ضمانتی برای کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در این بخش توصیه می‌شود. همچنین، به‌روزرسانی قوانین اعتباری و کاهش نرخ بهره وام‌های تعاونی‌ها می‌تواند به افزایش پایداری اقتصادی آن‌ها کمک کند.

❖ **تقویت زیرساخت‌های فناوریانه و توسعه نوآوری:** با توجه به تأثیر هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و سایر فناوری‌های نوین، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران برنامه‌هایی را برای آموزش و حمایت از توسعه فناوری‌های جدید در تعاونی‌ها فراهم کنند. ایجاد پلتفرم‌های مشاوره‌ای و آموزشی برای آشنا ساختن

- ❖ تعاونی‌ها با فناوری‌های روز و ارتقاء مهارت‌های دیجیتالی اعضای تعاونی‌ها در این راستا ضروری است. این امر می‌تواند از طریق همکاری با مراکز آموزشی و شرکت‌های فناورانه محقق شود.
- ❖ **حمایت از نوآوری و سرمایه‌گذاری در حوزه‌های جدید:** تخصیص بودجه تحقیق و توسعه و ایجاد مراکز نوآوری برای تعاونی‌ها به‌ویژه در حوزه‌های کشاورزی، صنایع و خدمات توصیه می‌شود. این حمایت‌ها می‌تواند از طریق برنامه‌های سرمایه‌گذاری مشترک بین تعاونی‌ها و دولت یا بخش خصوصی به توسعه و ارتقاء محصولات و خدمات نوآورانه در تعاونی‌ها کمک کند. همچنین، ترویج فرهنگ نوآوری و ارائه آموزش‌های کاربردی در این زمینه می‌تواند به رشد و پیشرفت تعاونی‌ها کمک کند.
- ❖ **تقویت فرهنگ کار گروهی و مشارکتی:** از آنجایی که همکاری و کار گروهی یکی از عوامل اساسی در موفقیت تعاونی‌هاست، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران و مدیران به تقویت فرهنگ مشارکتی و افزایش انگیزه کارکنان برای همکاری بیشتر توجه داشته باشند. طراحی دوره‌های آموزشی برای ارتقاء مهارت‌های کار گروهی و توسعه فرهنگ تعاون از جمله اقداماتی است که می‌تواند موجب انسجام بیشتر در تعاونی‌ها شود.
- ❖ **بهبود مدیریت و رهبری در تعاونی‌ها:** تعاونی‌ها می‌توانند با بهره‌گیری از رهبران توانمند و افزایش دانش مدیریتی خود، سطح بهره‌وری و کیفیت خدمات خود را بهبود بخشند. سیاست‌گذاران می‌توانند با ایجاد برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای، تعاونی‌ها را در دستیابی به مدیریت مؤثر و استراتژیک یاری کنند. همچنین، توسعه و اجرای برنامه‌های آموزشی در زمینه مهارت‌های مدیریتی و رهبری به توانمندسازی اعضا و مدیران تعاونی‌ها کمک خواهد کرد.
- ❖ **ترویج و افزایش حمایت‌های قانونی:** تنظیم قوانین حمایتی و ارائه تسهیلات مالیاتی برای تعاونی‌ها می‌تواند به تقویت این بخش کمک کند. اصلاح و به‌روزرسانی قوانین مربوط به تعاونی‌ها باهدف بهبود شرایط اقتصادی و رفع محدودیت‌های حقوقی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند رشد و توسعه این نهادها را تسهیل کند. دولت می‌تواند سیاست‌هایی را برای کاهش پیچیدگی‌های اداری و افزایش شفافیت در قوانین مرتبط با تعاونی‌ها به کار گیرد.
- ❖ **تقویت همکاری‌های بین‌المللی و روابط تجاری:** با توجه به محدودیت‌های موجود به‌واسطه تحریم‌ها، توسعه همکاری‌های بین‌المللی در قالب توافق‌نامه‌های اقتصادی و تجاری می‌تواند فرصت‌های جدیدی برای تعاونی‌ها ایجاد کند. همچنین، ایجاد بسترهای حمایتی برای گسترش فعالیت‌های تجاری بین‌المللی تعاونی‌ها و همکاری با کشورهای دوست و هم‌پیمان در زمینه‌های مختلف می‌تواند موجب توسعه بازارهای جدید برای محصولات تعاونی‌ها شود.
- ❖ **ایجاد برنامه‌های آموزشی و پژوهشی در دانشگاه‌ها:** تعاونی‌ها با توجه به تغییرات جهانی و فناوری‌های نوین نیاز به نیروهای متخصص و دانش‌آموخته دارند. به همین منظور، پیشنهاد می‌شود که دانشگاه‌ها برنامه‌های آموزشی تخصصی برای آشنایی دانشجویان با تعاونی‌ها و توسعه مهارت‌های لازم برای فعالیت در

این حوزه ارائه دهند. برگزاری دوره‌های آموزشی و پژوهشی در سطح دانشگاه‌ها و ارائه کارگاه‌های تخصصی برای مدیران تعاونی‌ها می‌تواند نیروی کار ماهر و متخصص را در این حوزه تأمین کند.

❖ **پایش و ارزیابی مستمر عملکرد تعاونی‌ها:** برای افزایش کارایی و بهره‌وری تعاونی‌ها، سیاست‌گذاران باید نظارت و ارزیابی مداوم بر عملکرد تعاونی‌ها انجام دهند. استفاده از شاخص‌های عملکردی و سنجش میزان تحقق اهداف استراتژیک تعاونی‌ها می‌تواند به شناسایی نقاط ضعف و قوت آن‌ها کمک کند و راهکارهای بهبود و توسعه را پیش روی آن‌ها قرار دهد. ارائه گزارش‌های منظم عملکردی و تحلیل داده‌ها در این زمینه بسیار اهمیت دارد.

❖ **توسعه برنامه‌های بلندمدت و پایدار:** تدوین برنامه‌های بلندمدت و استراتژیک برای تقویت تعاونی‌ها و تطبیق آن‌ها با تغییرات محیطی و بازار جهانی ضروری است. ایجاد نقشه راه برای تعاونی‌ها و تشویق آن‌ها به ایجاد استراتژی‌های پایدار در راستای حفظ و ارتقای نقش خود در اقتصاد کشور می‌تواند به پایداری و رشد این بخش کمک کند.

منابع

منابع داخلی

- ابراهیمی، م. (۱۳۹۹). نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی ایران. مجله تحقیقات اقتصادی و توسعه پایدار، ۲۳(۲): ۴۵-۶۷.
- احمدی، ع. (۱۴۰۲). نقش تعاونی‌ها در اقتصاد ایران. انتشارات دانشگاه تهران.
- اسدی، ح؛ و ف. محمدی، (۱۴۰۰). تحلیل نقش تعاونی‌های کشاورزی در افزایش امنیت غذایی ایران. فصلنامه مدیریت و توسعه روستایی، ۱۵(۱): ۲۱-۴۰.
- باقری، م؛ و ع. شفیعی، (۱۳۹۸). تأثیر قوانین حمایتی بر عملکرد تعاونی‌ها در ایران. فصلنامه بررسی‌های اقتصادی، ۱۰(۳): ۵۵-۷۲.
- جعفری، س؛ و ک. نوروزی، (۱۳۹۷). بررسی نقش تعاونی‌های مسکن در کاهش فقر شهری. مجله مطالعات شهری و منطقه‌ای، ۸(۴): ۸۹-۱۱۰.
- حسینی، س؛ و م. رضوی، (۱۴۰۱). تأثیر فناوری‌های دیجیتال بر تعاونی‌ها. مجله مدیریت فناوری، ۱۹(۳): ۶۵-۸۲.
- حسینی، ف. (۱۴۰۱). تأثیر تعاونی‌ها بر توسعه پایدار اقتصادی در ایران. مجله توسعه پایدار ایران، ۱۳(۱): ۴۵-۶۸.
- خدادادی، ز؛ و ع. رضوی، (۱۳۹۸). تأثیر تعاونی‌ها در توسعه اشتغال پایدار در مناطق روستایی ایران. مجله علوم اجتماعی و اقتصادی، ۱۲(۳): ۶۷-۸۲.
- خسروی، بهرام. (۱۴۰۱). بررسی جایگاه تعاونی‌ها در اشتغال‌زایی جوانان. پژوهشنامه اقتصاد و کارآفرینی، ۱۵(۲): ۸۹-۱۰۳.
- دارابی، م؛ و ر. آزادمنش، (۱۴۰۲). آینده‌نگاری نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی ایران با رویکرد تحلیل روند. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۳۵(۲): ۱۲۳-۱۴۵.
- رحمانی، علی. (۱۴۰۲). آینده‌پژوهی در نظام‌های تعاونی. مرکز پژوهش‌های اقتصادی <https://www.researchcenter.ir>.
- رضایی، م؛ و ف. حسینی، (۱۴۰۱). تأثیر تعاونی‌ها بر رشد اقتصادی. مجله اقتصاد و توسعه، ۲۹(۳): ۴۵-۶۸.
- زارع، ا؛ و م. توکلی، (۱۴۰۲). آینده‌نگاری و نقش تعاونی‌ها در توسعه پایدار. فصلنامه توسعه اقتصادی، ۱۰(۱): ۱۱۲-۱۳۰.

- زارعی، پ. (۱۴۰۰). توسعه تعاونی‌های دانش‌بنیان: فرصت‌ها و چالش‌ها. *مجله تحقیقات تعاونی*، ۱۹(۲): ۳۳-۵۱.
- سعیدی، م؛ و ن. کریمی، (۱۳۹۹). تحلیل روندهای اقتصادی مؤثر بر توسعه تعاونی‌ها در ایران. *فصلنامه اقتصاد تعاونی و اجتماعی*، ۱۴(۲): ۲۳-۴۵.
- سلیمانی، ز. (۱۴۰۰). بررسی نقش تعاونی‌ها در توزیع عادلانه منابع. *مجله مدیریت و توسعه پایدار*، ۱۲(۲): ۱۰۲-۱۱۵.
- علیزاده، ف. (۱۴۰۱). نقش تعاونی‌ها در بهبود اشتغال و توزیع درآمد در ایران. *مجله مطالعات توسعه پایدار*، ۱۰(۱): ۱۵-۳۲.
- علیزاده، م. (۱۴۰۱). تأثیر تعاونی‌ها بر بهبود کیفیت زندگی روستاییان. *فصلنامه توسعه روستایی ایران*، ۲۰(۱): ۳۳-۵۲.
- قاسمی، ح؛ و ر. احمدی، (۱۳۹۹). بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی تعاونی‌ها در مناطق محروم ایران. *فصلنامه اقتصاد اجتماعی*، ۱۳(۳): ۶۱-۷۹.
- کاظمی، م. (۱۴۰۱). توسعه تعاونی‌ها در مناطق روستایی ایران. *پژوهشنامه توسعه روستایی*، ۱۰(۲): ۵۹-۷۵.
- کریمی، ع؛ و ف. اکبری، (۱۴۰۲). نقش تعاونی‌ها در کاهش نابرابری‌های اجتماعی. *مجله اقتصاد و توسعه اجتماعی*، ۱۲(۲): ۱۴۵-۱۶۰.
- محمدی، ج؛ و همکاران. (۱۴۰۲). بلاک چین و هوش مصنوعی در تعاونی‌ها: چالش‌ها و فرصت‌ها. *مجله فناوری و نوآوری*، ۸(۲): ۴۵-۶۳.
- محمدی، ع؛ و ح. کریمی، (۱۴۰۰). نقش تعاونی‌های کشاورزی در تأمین امنیت غذایی. *مجله اقتصاد کشاورزی ایران*، ۲۱(۳): ۷۹-۹۶.
- محمودی، ا؛ و ن. کاظمی، (۱۴۰۲). سناریونویسی برای نقش تعاونی‌ها در توسعه عدالت اجتماعی و اقتصادی ایران. *مجله توسعه و تحقیقات تعاونی*، ۱۲(۴)، ۸۷-۱۰۶.
- منصوری، ب. (۱۳۹۸). نقش تعاونی‌های کشاورزی در توسعه پایدار کشاورزی ایران. *مجله کشاورزی و توسعه پایدار*، ۱۱(۳): ۳۹-۵۶.
- نجفی، م؛ و همکاران (۱۴۰۲). تأثیر مدیریت تعاونی‌ها بر عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌های تولیدی روستایی. *مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی*، ۳۶(۱)، ۵۷-۷۵.
- نصیری، س. (۱۴۰۲). تحلیل تأثیرات اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌ها بر رشد مناطق محروم. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی*، ۱۲(۲): ۱۲۱-۱۳۵.

منابع خارجی

- Adams, J. & Johnson, M. (2021). Understanding the cooperative movement: Historical and contemporary perspectives. *Journal of Cooperative Studies*, 42(4), 95-110.
- Ahmad, R. & Smith, P. (2023). The role of cooperatives in sustainable economic development. *Journal of Cooperative Studies*, 45(2), 85-102.
- Baker, M. & Collins, D. (2023). Environmental sustainability and cooperative movements. *Journal of Environmental Management*, 33(4), 120-135.
- Bauer, K. (2023). The impact of cooperatives on local economies in developing nations. *Global Economic Review*, 15(2), 215-230.
- Birchall, J. (2023). The role of cooperatives in the modern economy. *Journal of Cooperative Studies*, 56(1), 22-45.
- Chen, H. & Wang, X. (2022). Cooperative innovation and sustainability in the global market. *International Journal of Economic Development*, 28(1), 45-62.
- Clark, T. & Evans, L. (2023). Technological advancements in cooperative management. *International Journal of Cooperative Innovation*, 12(3), 145-160.
- Cornforth, C. & Thomas, A. (2023). Cooperatives and democratic governance: A new approach to economic resilience. *Economic Journal of Social Enterprises*, 14(3), 19-38.
- Dawson, P. & White, L. (2023). Future foresight and cooperative role in economic resilience. *Cooperative Economics Review*, 19(3), 301-317.
- Fici, A. (2023). Legal structures for cooperatives: A comparative study of cooperative legislation. *International Review of Cooperative Law*, 9(1), 31-58.
- Freeman, J. Smith, T. & Lin, Y. (2024). Cooperative economics: Scenario analysis for the next decade. *Technological Forecasting and Social Change*, 186, 122784. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.122784>

- Garcia, L. & De La Cruz, M. (2024). *Agricultural cooperatives and sustainable development: A scenario-based approach*. *Sustainability*, 16(5), 2356. <https://www.mdpi.com/journal/sustainability>
- Gonzalez, L. & Martinez, R. (2021). Cooperatives in the modern economy: Challenges and opportunities. *Economic Journal of Cooperative Development*, 16(4), 112-129.
- Green, D. & Thompson, S. (2023). Challenges and opportunities for cooperatives in the digital economy. *Journal of Technological Innovation*, 41(2), 112-130.
- Hansen, R. & Clark, P. (2024). Strategic planning scenarios for worker cooperatives: □ Enhancing economic resilience. *Journal of Cooperative Organization and Management*, 12(3), 67-89. <https://www.elsevier.com>
- Harrison, P. & Lee, K. (2023). The impact of digital transformation on cooperatives. *Journal of Digital Economy*, 29(1), 66-80.
- Hartley, K. & Doody, A. (2023). The impact of digitalization on cooperative models. *Journal of Technology and Social Economy*, 17(2), 50-73.
- Johnson, A. & Patel, S. (2023). Cooperative resilience in economic crises. *Global Economic Review*, 18(2), 201-215.
- Jones, S. & Peters, R. (2022). Sustainable practices in cooperatives: An international perspective. *Sustainable Development Journal*, 21(5), 145-162.
- Jussila, I. & Tuominen, P. (2023). Member participation in cooperatives: New perspectives and insights. *Journal of Cooperative and Organizational Studies*, 35(4), 66-91.
- Kumar, A. & Singh, B. (2022). Economic resilience and cooperative movements in South Asia. *Journal of Economic Policy and Development*, 34(2), 150-168.
- Lang, R. & Fink, M. (2023). Rural cooperatives and sustainable development: European experiences. *Journal of Rural Cooperation*, 29(2), 99-128.
- Lopez, J. & Mendez, P. (2021). Cooperative governance models in the 21st century. *Journal of Cooperative Governance*, 29(3), 88-104.
- Miller, J. & Davis, B. (2023). Foresight and cooperatives: Predicting future challenges. *Journal of Futures Studies*, 56(1), 45-62.
- Novkovic, S. & Miner, K. (2023). Cooperative economics: A holistic approach to sustainable economic systems. *Journal of Cooperative Economies*, 44(2), 85-112.
- Restakis, J. (2023). Humanizing the economy: The role of cooperatives in the 21st century. *Social Economy Journal*, 21(1), 14-35.
- Simons, B. & Others, F. (2023). The role of cooperatives in national economic systems. *Journal of Cooperative Studies*, 34(2), 101-125.
- Vieta, M. (2023). Cooperatives and economic democracy in the Global South. *Journal of Developmental Cooperation*, 11(1), 59-82.
- Wang, Y. & Zhao, X. (2022). Cooperative leadership and sustainable development: A review of current practices. *Sustainability Journal*, 14(6), 879-896.
- Williams, R. & Roberts, H. (2023). The intersection of blockchain and AI in cooperative systems. *Journal of Emerging Technologies*, 22(4), 77-92.
- Zare, A. & Tavakoli, M. (2023). Future foresight in cooperative development. *Journal of Strategic Management*, 144, 150-169.
- Zeuli, K. A. & Cropp, R. (2023). The economics of cooperatives: Theory, practice, and policy. *Journal of Economic Studies*, 46(3), 20-47.